

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

na téma:

„Zajištění závazků a utvrzení dluhu“

Zpracoval: Jakub Bolek

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Alexander Šíma

Plzeň, 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Zajištění závazků a utvrzení dluhu“ vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce JUDr. Alexandra Šímy a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých pramenů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil práva třetích osob.

V Plzni dne 28. Března 2018

Podpis:

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu diplomové práce panu JUDr. Alexandru Šímovi za odbornou pomoc při zpracovávání diplomové práce.

Dále bych chtěl předně poděkovat své rodině za podporu, kterou mi v průběhu celého studia věnovala.

1	Obsah	
2	Úvod.....	1
3	Historický vývoj.....	3
3.1	Římské právo	3
3.2	Zajištění a utvrzení dluhu na území ČR	5
3.2.1	Do roku 1620.....	5
3.2.2	Po roku 1620	6
3.2.3	ABGB	7
3.2.4	Střední občanský zákoník.....	7
3.2.5	Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.	8
3.2.6	Novela č. 509/1991 Sb.	8
4	Vymezení základních pojmů.....	9
4.1	Závazek.....	9
4.1.1	Pohledávka	10
4.1.2	Dluh	10
4.2	Zajištění dluhu	10
4.2.1	Jistota.....	11
4.3	Utvrzení dluhu	13
5	Jednotlivé instituty zajištění dluhu.....	15
5.1	Ručení	15
5.2	Přistoupení k dluhu	19
5.2.1	Spoludlužnictví.....	21
5.3	Finanční záruka.....	22
5.4	Zajišťovací převod práva	27
5.5	Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů.....	32
5.6	Zástavní právo	35
5.6.1	Podzástavní právo.....	43
5.7	Zadržovací právo	44
5.8	Pojištění jako způsob zajištění dluhu.....	49
6	Jednotlivé instituty utvrzení dluhu	51
6.1	Smluvní pokuta.....	51
6.2	Uznání dluhu.....	58
6.3	Jiné způsoby utvrzení dluhu	62

6.3.1	Směnka vlastní	62
6.3.2	Dlužní úpis	64
6.3.3	Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti	65
7	Srovnání české a slovenské právní úpravy zajištění a utvrzení dluhu	67
8	Závěr	71
9	Resumé.....	74
10	Seznam použitých pramenů.....	75

2 Úvod

Úvodem považuji za vhodné nastínit čtenáři cíle této práce, jakož i pohnutky, které vedly k jejímu zpracování. Následující text se věnuje problematice „zajištění závazků a utvrzení dluhu“, tak jak je upravena v rámci aktuálně platného a účinného občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. (dále jen ObčZ).

Cílem práce vzhledem ke značné obecnosti zpracovávaného tématu nemůže být podrobný popis právní úpravy zajištění závazků a utvrzení dluhů včetně jednotlivých právních institutů sloužících k tomuto účelu, neb se jedná o materii značně rozsáhlou, kterou nelze v rámci rozsahu této práce zpracovat komplexním způsobem. V souvislosti s tím si tato práce klade za cíl poskytnout čtenáři základní přehled o zpracovávaném tématu a vybavit ho nezbytnými informacemi pro případ, že by se v průběhu života setkal se situací vyžadující či umožňující využití právní úpravy zajištění závazků a utvrzení dluhu. V návaznosti na to tato práce předkládá čtenáři ucelený text týkající se obecné právní úpravy zajištění závazků a utvrzení dluhů s důrazem na jednotlivé právní nástroje v praxi využívané ke zmíněnému účelu.

Důvodem, který vedl ke zpracování této práce, je na prvním místě jeho aktuálnost. Každý z nás se již setkal nebo v budoucnu pravděpodobně setká s momentem, ve kterém bude vystupovat jako subjekt nějakého závazkového právního vztahu, v rámci kterého bude potřebovat garantovat věřiteli, že svoji povinnost hodlá splnit a v případě, že by se tak nakonec z nějakých blíže nespécifikovaných důvodů nestalo, že věřitel nebude na tomto závazku tratit. Obdobně pro osoby v pozici věřitele je velice příhodné znát způsoby, jakými lze zajistit svoji pohledávku. Tato práce přináší řadu informací pro obě zmíněné strany závazku, umožňuje jim způsobem lehce pochopitelných a přehledným získat základní povědomí o výhodách a nevýhodách jednotlivých způsobů zajištění nebo utvrzení.

Text diplomové práce se vzhledem k rozsahu zpracovávaného tématu a rozsahu práce samotné snaží obsáhnout co možná nejširší spektrum faktů a

informací. Jako prameny pro tuto práci posloužily zejména aktuální knižní publikace a články z právních periodik. Nicméně do diplomové práce se také promítají názory soudů prostřednictvím judikatury z dosavadní rozhodovací praxe.

Věcná podstata zpracovávaného tématu je obecně obsažena v pěti základních kapitolách. První kapitola je věnována ve stručnosti náhledu na historický vývoj zajištění závazků a utvrzení dluhu, přičemž mimo vývoje na území naší země není opomenut ani vývoj v rámci práva římského, které představovalo a představuje základní inspiraci pro práva na našem území. Druhá kapitola pak pro snazší orientaci a pochopení následujícího textu představuje základní pojmy, jakými jsou závazek, pohledávka, dluh nebo značně významná podstata a rozdíl mezi zajištěním dluhu a utvrzením dluhu. Následující dvě kapitoly předkládají popis jednotlivých zajišťovacích a utvrzovacích institutů. Do práce jsou zahrnuty běžné způsoby zajištění a utvrzení dluhu, jaké zákon předně zmiňuje. Stejně tak je vyčleněn prostor pro instituty v rámci zpracovávaného tématu poněkud nevšednější, které je možné využít ke stejnému účelu. Závěrem práce je nahlédnuto do slovenské právního řádu s cílem poskytnout základní srovnání tamní právní úpravy zajištění závazků a utvrzení dluhu s právní úpravou naší země. Právní úprava Slovenska byla ke srovnání vybrána z důvodu, že je té naší nejbližší neb vychází ze stejného právní základu. Srovnáním s právní úpravou Slovenska tak s drobnými odchylkami dojde ke srovnání s právní úpravou účinnou před nabytím účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

3 Historický vývoj

Právní úprava zajištění závazků, respektive podle terminologie občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. zajištění a utvrzení dluhů, se vyvíjí řádově stovky let. I proto považuji za vhodné v rámci této práce alespoň nepatrně nastínit genezi této problematiky. Za vhodné považuji začít kapitolu týkající se historického exkurzu již ve starověkém městském státu Římě, jehož právní nauka a kultura byla jednoznačně největší inspirací při vytváření právních kodifikací napříč historií. Velké kodifikace jako například francouzský Code civil z roku 1804 nebo ABGB¹ z roku 1811 byly založeny na římském právu. Přitom právě zákoníkem ABGB byly české země velmi dotčeny, neb zde tento zákoník platil až do roku 1950. V sousedním Rakousku pak novelizovaná úprava ABGB platí dodnes, přičemž původní text byl ze značné části zachován v nezměněné podobě.² Proto považuji za přínosné zmínit se i o právní úpravě zajištění a utvrzení dluhu obsažené v římském právu.

3.1 Římské právo

Římské právo představovalo základní vývojovou etapu v rámci zajištění závazků. K tomuto již tehdy Římané rozeznávali řadu institutů, které v obměněné podobě užíváme dnes. Zajištění bylo možné dělit dle poskytnuté jistoty na osobní a věcné. Osobní zajištění pak můžeme dále dělit podle toho, zda poskytovatelem jistoty je sám dlužník nebo zajišťuje-li závazek třetí osoba.³

Na straně dlužníka bylo možné k zajištění závazku zřídit smluvní pokutu, která se vázala na řádné splnění dluhu. Nesplnil-li dlužník svůj dluh, vznikla mu povinnost uhradit navíc smluvní pokutu. Dlužník dále mohl uznat svůj dluh v konkrétní výši, z konkrétního důvodu a v rámci toho věřiteli přislíbit, že tento dluh splní do stanoveného dne a stanoveném místě.⁴ Toto z pohledu dnešního práva může připomínat i směnku vlastní, o níž bude také posléze řeč.

Třetí osoba pak mohla zajistit závazek obdobně uznáním dluhu dlužníka, což například současné právo vylučuje (viz kapitola o uznání dluhu). Třetí osoba

¹ Všeobecný občanský zákoník (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*)

² Frýdek, M.: Kurs římského práva. Ostrava: Key Publishing s.r.o. 2011, 17-18 s.

³ Frýdek, M.: Kurs římského práva. Ostrava: Key Publishing s.r.o. 2011, 128 s.

⁴ Frýdek, M.: Kurs římského práva. Ostrava: Key Publishing s.r.o. 2011, 129 s.

mohla také k dluhu přistoupit jako dlužník v rámci rukojemství, čemuž se dle současné právní úpravy podobá přistoupení k pohledávce. Primární s přistoupivším dlužníkem prvotně ručili společně a nerozdílně za celý dluh. Později byla zavedena možnost rozdělení výše zajišťovaného závazku mezi dlužníky. Rukojemství bylo založeno na zásadách akcesority a subsidiarity k primárnímu dluhu.⁵ Poskytnul-li rukojmí věřiteli nějaké plnění, mohl tento rukojmí požadovat po dlužníkovi regresní náhradu. Zajímavostí je, že uvedeným rukojmím nemohly být ženy.⁶

V rámci věcného zajištění závazku je pak třeba zmínit nepochybně zástavní právo. Zástava mohla být také mimo osoby dlužníka poskytnuta i osobou třetí. Jednalo se o akcesorický závazek, jehož platnost se vztahovala k primárnímu závazku. Předmětem zástavy mohla být jakákoliv věc, se kterou bylo možné obchodovat. Podobně i věci, které teprve v budoucnu vzniknou (narozené děti otrokyně apod.). Zástavní právo se vyskytovalo v několika variantách. První byla tzv. *fiducia*, což je možné přeložit jako „věrná ruka“⁷. Na základě této bylo k zástavě převedeno vlastnické právo na věřitele, jehož povinností bylo v případě splnění dluhu převést zástavu zpět do vlastnictví dlužníka. Tento způsob zajištění závazku tak můžeme považovat za prapředka dnešního zajišťovacího převodu práva. Druhou z hlediska práv stran závazku vyváženější variantou byl tzv. *pignus neboli zástava ruční*⁸. Toto spočívalo nikoliv na převodu vlastnického práva, ale na pouhém předání movité věci do držení věřitele. V případě nesplnění dluhu mohl věřitel *pignus* prodat a z výtěžku uspokojit svoji pohledávku. Pokud byl dluh splněn, vrátil se *pignus* zpět dlužníkovi a to včetně případného přírůstku. Poslední variantou, kterou zmíním je *hypotheca*. V rámci této byl závazek opět zajištěn zástavou, nicméně ta nepřecházela na věřitele a navíc i zůstávala v držení dlužníka.⁹

⁵ Kínel, J. – Urfus, V – Skřejpek, M.: Římské právo 2. vydání. Praha: C.H. Beck 1995, 237-238 s.

⁶ Frýdek, M.: Kurs římského práva. Ostrava: Key Publishing s.r.o. 2011, 130 s.

⁷ Kínel, J. – Urfus, V – Skřejpek, M.: Římské právo 2. vydání. Praha: C.H. Beck 1995, 235 s.

⁸ Frýdek, M.: Kurs římského práva. Ostrava: Key Publishing s.r.o. 2011, 123 s.

⁹ Frýdek, M.: Kurs římského práva. Ostrava: Key Publishing s.r.o. 2011, 122-124 s.

Římské právo na našem území ovlivňovalo především oblast středověkého městského práva. S nástupem absolutismu se otvírají dveře recepci římského práva v rámci celého právního řádu.¹⁰

3.2 Zajištění a utvrzení dluhu na území ČR

3.2.1 Do roku 1620

Toto období se vyznačovalo značným právním partikularismem. V souvislosti s tím se vývoj jednotlivých právních institutů potýkal s překážkou personalit práva. Ta se projevovala způsobem, že vedle sebe koexistovaly právní systémy různých společenských a etnických skupin. Do popředí vystupovalo právo zemské, které se aplikovalo zejména na šlechtické vztahy. Vedle toho pak existovalo právo městské vztahující se na obyvatele měst a dále pak řada jiných právních systémů upravující jiné společenské vztahy, typicky právo kanonické, vojenské, horní apod.¹¹ Vzhledem k tomu nelze v tomto období příliš hovořit o uceleném systému zajištění závazků.

Pro středověk typické bylo zajištění závazku ručením osobní svobodou. Na základě toho šlo dlužníka, který byl v prodlení s plněním svého dluhu uvrhnout do vězení, kde setrval, až do zaplacení dluhu. Mírnější formu představovalo tzv. ležení. V rámci toho se pak dlužník, který byl v prodlení, ubytoval na své náklady v hostinci, který nesměl do zaplacení dluhu opustit. Věřiteli náleželo v případě, že dluh nebyl během 14 dnů ležení splacen, právo obstarat si dlužnou částku u židovských bankéřů na účet dlužníka. Tyto způsoby ručení se obecně zdají poněkud nešťastné, protože ze své podstaty fakticky brání dlužníkovi v plnění dluhu resp. opatřování prostředků k zaplacení.¹²

Mimo to bylo možné ručit za dluhy i svou ctí a vírou. Věřiteli bylo v případě nesplnění dluhu umožněno, aby dlužníka veřejně a beztrestně haněl, což dlužníka pochopitelně ponížilo a v očích společnosti výrazně klesl. Dá se tak říci, že trestem za nesplnění byla v tomto případě ztráta způsobilosti zavazovat se

¹⁰ Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. Vydání. Praha: Leges, 2010, 114-115 s.

¹¹ Vojaček, L.; Schelle, K.; Knoll, V.: České právní dějiny. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 119-121 s.

¹² Vojaček, L.; Schelle, K.; Knoll, V.: České právní dějiny. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 169 s.

k právnímu jednání, neb nebylo nikoho, kdo by měl zájem s takovýmto dlužníkem jednat.¹³

Velmi častým způsobem zajištění závazku bylo rukojemství spočívající ve skutečnosti, že na stranu dlužníka přistupuje třetí osoba, která od tohoto okamžiku ručí za zajišťovaný dluh. Na počátku přitom tento institut nebyl subsidiární, a tak mohl věřitel vyžadovat plnění rovnou od dlužníka přistoupivšího (rukojmího), aniž by vyzval k úhradě primárního dlužníka. Později nabylo rukojemství subsidiární charakter. Rukojmí, který plnil dlužníkův dluh, měl vůči tomuto dlužníkovi regresní nárok na úhradu poskytnutého plnění.¹⁴

Právní úprava této doby znala i právo zástavní. Předmětem zástavy mohly být jak věci movité tak nemovité. U movitých věcí, dlužník předal věc věřiteli, na kterého přecházelo v případě nesplnění dluhu vlastnické právo k této věci. Jednalo se tak prvotně o „zástavu propadnou“. Později bylo toto upraveno na právo věřitele prodat zástavu a z výtěžku upokojit svoji pohledávku. V případě nemovitostí přecházelo vlastnického právo na věřitele. Splacení dluhu pak představovalo fakticky zpětnou koupi této věci. Časem bylo toto upraveno a věřiteli náleželo pouze užívací právo k zastavené nemovitosti.¹⁵

V 16. století se pak objevují zmínky o zástavním právu formou hypotéky, kdy bylo zástavní právo k věci zaznamenáno pouze v tomu určené knize. Nedochovalo tak k převodu vlastnického práva ani k předání věci věřiteli.¹⁶

3.2.2 Po roku 1620

S nástupem absolutismu začalo sílit volání po kodifikaci soukromého práva. K prvnímu významnému kroku došlo za vlády Marie Terezie. Roku 1766 byl vydán Codex Theresianus, který se však nesetkal s úspěchem, neb spíše než o zákoník se jednalo o právní učebnici, která byla značně inspirována římským

¹³ Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. Vydání. Praha: Leges, 2010, 135-136 s.

¹⁴ Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. Vydání. Praha: Leges, 2010, 137 s.

¹⁵ Vojaček, L.; Schelle, K.; Knoll, V.: České právní dějiny. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 171 s.

¹⁶ Vojaček, L.; Schelle, K.; Knoll, V.: České právní dějiny. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 171 s.

právem.¹⁷ Prvním platným ryze občanským zákoníkem na našem území byl zákoník Josefa II. z roku 1786, který představoval první díl významné právní kodifikace známé jako ABGB, která v celém znění nabyla účinnosti s výjimkou zemí Uherské koruny dne 1. ledna 1812.¹⁸

3.2.3 ABGB

Tento zákoník představoval značný pokrok v oblasti práva. Autoři se při tvorbě tohoto díla nechali výrazně inspirovat římským právem. Zákoník byl rozdělen do tří dílů, přičemž pro tuto práci je podstatná zejména Hlava VI. dílu druhého, kde bylo upraveno zástavní právo, Hlava XIII. dílu druhého, kde byla právně zakotvena smluvní pokuta a poté Hlava I. dílu třetího, která se věnovala obecně zajištění závazků.

Tento zákoník upravoval jako způsoby zajištění a utvrzení dluhu předně právo zástavní a pak osobní ručení třetí osobou, které se zde objevovalo ve třech základních variantách.¹⁹ Jednak zde byla možnost celkově nahradit osobu dlužníka osobou jinou, která tak namísto něj byla povinna splnit dluh věřiteli. Druhou variantou bylo klasické spoludlužnictví a naposled zde bylo zakotveno rukojemství. Rukojmí podle tohoto byl povinen splnit dluh, pokud tak neučinil hlavní dlužník. Rukojemství představovalo závazek subsidiární.²⁰

3.2.4 Střední občanský zákoník

Po vzniku Československé Republiky bylo třeba vyřešit problém, a sice že ABGB nebyl platným na území Slovenska. Proto roku 1920 začaly práce na novém, společném občanském zákoníku, který měl stavět na základech ABGB s ohledem na dosavadní slovenskou právní úpravu a s ohledem na aktuální potřeby společnosti. Vzhledem k náročnosti tak obsáhlého díla a politickému vývoji ve společnosti, nová právní úprava přišla na svět až mezi léty 1949-1950. Došlo k oddělení rodinného práva a následně k vydání nového občanského

¹⁷ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb.

¹⁸ Vojaček, L.; Schelle, K.; Knoll, V.: České právní dějiny. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 443 s.

¹⁹ § 1344 a násl. ABGB

²⁰ § 1355 ABGB

zákoníku č. 141/1950 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1951. Tento zákoník byl vystavěn na sovětském vlastnickém systému, kde bylo přednější socialistické vlastnictví na úkor vlastnictví individuálního.²¹ Přesto se dá říci, že obsahoval celkem zdařilou právní úpravu, která se týkala zajištění a utvrzení dluhu. V Hlavě X. byla obsažena úprava zástavního a zadržovacího práva a v Hlavě XIV. Pak obecná úprava zajištění závazků, kde byly jmenovány instituty jako smluvní pokuta, uznání dluhu, rukojemství nebo zajišťovací postup pohledávky.

3.2.5 Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

Pod vlivem ústavy z roku 1960, došlo k vytvoření nového socialistického občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. V rámci něj bylo radikálně omezeno osobní vlastnictví a obecně právní vztahy sloužící k naplňování potřeb občanů. Právní instituty zajištění závazku obsažené v předchozím zákoníku byly sice zachovány, ale obsah byl změněn k nepoznání.²² O nějaké funkci zajištění závazku proto již dále nemohla být řeč. Příkladem uvádím ustanovení § 153 zákona č. 40/1964 ve znění účinném od 1. dubna 1964: *„Státní, družstevní a jiné socialistické organizace přenechávají byty občanům do osobního užívání bez určení doby užívání, a to za úhradu, není-li právním předpisem stanoveno jinak.“* Toto ustanovení tak mělo představovat předmět zástavy, což je v porovnání se současnou ale i historickou právní úpravou naprosto rozdílné. Podobně pochybné znění obsahovala i jiná ustanovení týkající se institutů, které v dnešní době slouží k zajištění a utvrzení dluhů.

3.2.6 Novela č. 509/1991 Sb.

Zcela odlišnou podobu dostal občanský zákoník až 1. ledna 1992, kdy nabyla účinnosti zákon č. 509/1991 Sb., kterým se měnil a doplňoval občanský zákoník č. 40/1964 Sb. V rámci této novely tak došlo k obnovení obsahu zajišťovacích institutů, které tak opět mohly splňovat jejich základní funkci, tedy samo zajištění závazku. Obsahem právní úpravy po této novele se budu ještě dále zabývat v kapitole o srovnání české právní úpravy zajištění a utvrzení dluhu

²¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb.

²² Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb.

s právní úpravou Slovenska, protože na Slovensku je novelizovaný občanský zákoník č. 40/1964 Sb. stále platný.

Do zatím poslední změna problematiky zajištění a utvrzení dluhu nastala po nabytí účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. dne 1. ledna 2014.

4 Vymezení základních pojmů

4.1 Závazek

Závazek je zásadním institutem závazkového práva, které je v rámci ObčZ upraveno v části čtvrté, která se věnuje relativním majetkovým právům. Závazkem se dle ObčZ rozumí čistě závazkový právní vztah mezi věřitelem a dlužníkem. ObčZ tak odstraňuje dosavadní terminologii ObčZ64, podle které se mimo závazkového právního vztahu závazkem rozuměla i závazková povinnost dlužníka vůči věřiteli. V souvislosti s tím se tak dle staré úpravy se zajišťovaly závazky, nikoliv tedy dluhy.²³ Nadto je třeba poznamenat, že ObčZ64 nerozlišoval mezi zajištěním a utvrzení, veškeré instrumenty spadající pod tyto kategorie byly subsumovány pod termín zvaný zajištění závazků.

ObčZ nyní závazek vykládá pouze jako závazkový právní vztah, na základě kterého má „*věřitel vůči dlužníkovi právo určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit*“²⁴. V rámci závazku tak subjektům tohoto závazku vznikají vzájemná práva a povinnosti, konkrétně věřiteli vzniká právo na splnění své pohledávky a dlužníkovi vzniká závazková povinnost splnit dluh.

Dle § 1723 ObčZ vznikají závazky trojím způsobem. Jednak ze smlouvy, což je pro tuto práci nejvýznamnější, a dále pak vzniká závazek také z protiprávního činu nebo na základě jiné právní skutečnosti, která je k tomu dle právního řádu způsobilá.

²³ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 15-17 s.

²⁴ § 1721 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

4.1.1 Pohledávka

Na pohledávku je třeba nahlížet podle ObčZ jako na právo věřitele, které vychází z konkrétního závazkového právního vztahu, požadovat po dlužníkovi určité plnění.²⁵

4.1.2 Dluh

Dluhem se rozumí závazková povinnost dlužníka vůči věřiteli, která vzniká na základě závazkového právního vztahu. Tento dluh může být vyjádřen jako povinnost něco dát, něco konat, něco strpět nebo se něčeho zdržet.²⁶

4.2 Zajištění dluhu

Zajištění dluhu v rámci závazkového právního vztahu představuje garanční prostředek sloužící ke splnění dluhu. Jinými slovy na základě jednotlivých institutů zajištění může věřitel očekávat uspokojení své pohledávky i v případě, že dlužník svůj dluh nesplní. Zajištěním dluhu se tak věřitel dostává do značně jistější pozice.

Právní definice zajištění vychází z § 2010 ObčZ, kde je řečeno že „*dluh lze zajistit, zavázeli-se třetí osoba věřiteli nebo ve prospěch věřitele za dlužníkovu plnění, anebo dá-li někdo věřiteli nebo ve prospěch věřitele majetkovou jistotu, že dlužník svůj dluh splní.*“ Z uvedeného plyne, že předmětem zajištění je skutečnost, že věřiteli je poskytnuta jistota ve formě věcné nebo osobní. Věřiteli pak v případě nesplnění dluhu dlužníkem náleží právo na uspokojení své pohledávky z poskytnuté jistoty.

ObčZ v části věnující se zajištění dluhu upravuje výslovně instituty ručení, finanční záruky, zajišťovacího převodu práva a dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů. Mimo to § 2012 ObčZ uvádí, že prostředkem způsobilým k zajištění může být zástavní právo. V souvislosti s tím však nelze toto považovat za konečný výčet všech zajišťovacích institutů. ObčZ je ve své podstatě právním předpisem dispozitivního charakteru. Z § 1 odst. 2 ObčZ vyplývá, že dluh lze

²⁵ § 1721 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

²⁶ § 1789 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

zajistit i jinými právními prostředky, pokud není jejich ujednání výslovně zakázáno. Proto vhodný způsob zajištění dluhů mohou představovat kupříkladu i některé formy pojištění.

Dále je třeba mít na paměti, že užití některých zajišťovacích institutů může plynout mimo smluvního ujednání i ze soudního rozhodnutí popřípadě přímo ze zákona. Proto ve své podstatě prostředkem zajištění dluhu může být nepochybně i zadržovací právo.

4.2.1 Jistota

Právní úprava jistoty je obsažena v § 2012 – 2017 ObčZ. Vzhledem ke svému obecnému charakteru a návaznosti na jednotlivé prostředky zajištění dluhu je zařazena mezi úvodní ustanovení týkající se zajištění dluhu. Podle obecné úpravy není jistota samostatným zajišťovacím prostředkem.²⁷

Poskytnutí jistoty zpravidla vychází ze smluvního ujednání stran, kdy se věřitel snaží pro případ nesplnění dluhu zajistit možnost uspokojení své pohledávky jiným způsobem, aby pak pochopitelně na závazkovém vztahu netratil. Povinnost poskytnout jistotu však může plynout i přímo ze zákona. Osobě, která poskytla jistotu dle § 2011, náleží **právo požadovat po věřiteli informace** týkající se aktuální výše zajištěného dluhu. Nesplní-li věřitel svoji povinnost, může se stát odpovědným za v souvislosti s tím vzniklou škodu.

Na základě § 2012 ObčZ je **dostatečnou jistotou zřízení zástavního práva**. Mimo to se může majetkové jistota, kterou je zástavní právo, projevit typicky u zajišťovacího převodu práva. Z odstavce druhého zmíněného ustanovení pak plyne možnost zajištění dluhu poskytnutím dostatečné jistoty v podobě **způsobilého ručitele** (viz kapitola následující). Zajištění závazku ručitelem pak představuje kategorii osobního zajištění, obdobně tomu tak je v případě finanční záruky. Poskytnutí jistoty věřiteli nebo ve prospěch věřitele nemusí nutně vycházet z pojmenovaných právních institutů zajištění dluhu, jistotou tak mohou být například peněžité prostředky, které dlužník složí za účelem zajištění dluhu na účet věřitele. Konkrétní případ může představovat § 41 zákona č. 134/2016 Sb. o zadávání veřejných zakázek ve znění účinném od 1.1. 2018, který zakládá

²⁷ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 49 s.

možnost poskytnutí jistoty účastníkem zadávacího řízení prostřednictvím složení peněžité jistoty na účet zadavatele veřejné zakázky.²⁸

Dále dle § 2013 ObčZ „*Nikdo není povinen přijmout věc jako jistotu do částky vyšší, než kolik činí dvě třetiny obvyklé ceny.*“ Zákonem vyslovené pravidlo bude mít největší dopad na situace, kdy vyplývá povinnost poskytnout jistotu ze přímo zákona a nabízí tak věřiteli spravedlivou možnost odmítnout nedostatečnou jistotu.

Součástí právní úpravy jistoty je pak také právní domněnka²⁹, podle které „*se má za to, že stavební pozemek nebo nemovitá věc sloužící podnikatelským účelům jsou dostatečnou jistotou do poloviny obvyklé ceny. Právo stavby pak do výše poloviny obvyklé ceny, pokud úplata ujednaná jako stavební plat bude splacena nejpozději pět let před zánikem práva stavby. Má se za to, že cenný papír zajišťující bezpečný výnos je dostatečnou jistotou do výše tří čtvrtin obvyklé ceny.*“ Jedná se o právní domněnku vyvratitelnou. Strany si v rámci závazkového vztahu mohou ujednat limity hodnoty jistoty odlišně. Dále pak dle § 2014 odst. 3 se vklady v bankách, úvěrních družstvech či spořitelnách považují za způsobilou jistotu do výše pojištění vkladu. Výše pojištění dle zákona o bankách představuje 1 000 000 eur.³⁰ Neshodnou-li se strany na hodnotě poskytované jistoty, bude se postupovat podle § 3027 ObčZ, tedy hodnota bude stanovena znaleckým posudkem.³¹

Obecně platí, že **jistota**, kterou se zajišťuje konkrétní dluh, **se vztahuje i na příslušenství tohoto dluhu**. Toto zpravidla vychází z akcesorické povahy zajišťovacího prostředku. Zákon pak vychází z pravidla, že jistotou se zajišťuje úrok pouze do výše zákonné úrokové sazby. Tímto pravidlem není ovšem chráněn poskytovatel jistoty, pokud před poskytnutím jistoty věděl, že smluvně stanovený úrok zákonnou sazbu převyšuje. V případě, že se zajišťuje dluh již úročený, vztahuje se poskytnutá jistota na úroky, které přirostou v budoucnu.³²

²⁸ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 54 s.

²⁹ § 2014 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

³⁰ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1250 s.

³¹ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 52 s.

³² Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1251 s.

Zákon v § 2017 ObčZ chrání věřitele před situací, kdy poskytnutá jistota během trvání zajišťovaného závazku ztratí na hodnotě a stane se v důsledku toho nedostatečným zajištěním. Dojde-li k tomu, je věřitel oprávněn žádat po dlužníkovi **doplnění hodnoty poskytované jistoty**. Není přitom rozhodné, jestli tak učiní sám dlužník anebo třetí osoba. Nedojde-li k vyrovnání hodnoty poskytnuté jistoty do výše předpokládané daným závazkem, stává se tak splatnou část věřitelovy pohledávky, které není zajištěna.

ObčZ v § 2016 pak zakládá **pořadí věřitelů v případě, že jsou jejich pohledávky zajištěny tou samou věcí**. Věřitelé jsou rozčleněni podle tohoto ustanovení do tří skupin. V první skupině jsou věřitelé zajištěni věcným právem, které je zapsáno do veřejného seznamu popřípadě rejstříku zástav. Tito jsou oprávněni uspokojit své pohledávky jako první. Druhou skupinou jsou věřitelé s věcným právem nezapsaným oproti skupině první a následně třetí skupinu představují věřitelé, kterým svědčí právo zajištěné závazkovým právním vztahem, čímž se zřejmě má na mysli nějaký inominátní institut zajištění dluhů. Ti se uspokojí z poskytnuté jistoty jako poslední v pořadí. Dojde-li ke konkurenci věřitelů v téže skupině, má přednost ten, jehož právo vzniklo jako první.³³

Zákon mimo obecné úpravy jistoty obsahuje i **úpravu speciální**, v rámci které může poskytnutí peněžité jistoty (**kauce**) představovat způsob zajištění dluhu. Typickým příkladem je možnost pronajímatele vyžadovat po nájemci složení kauce, které tak fakticky zajišťuje plnění z nájmu a případně vzniklé škody na předmětu nájmu. Takto sjednaná kauce může dosahovat maximální možné výše šestinásobku měsíčního nájmu. Speciální úprava jistoty je dále také obsažena v zákonu o zadávání veřejných zakázek, viz text výše.³⁴

4.3 Utvrzení dluhu

Systematika současné právní úpravy občanského zákoníku výslovně odděluje instituty sloužící k zajištění konkrétního závazkového vztahu a instituty, které pouze utvrzují daný závazek. V rámci utvrzení zpravidla nedochází k situacím, kdy věřitel dlužníka, který svůj dluh neplní, může uspokojit svoji

³³ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 115 s.

³⁴ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 116 s.

pohledávku ze závazku třetí osoby, která tak ve prospěch dlužníka uhradí jeho dluh. Stejně tak není podstatou utvrzení poskytnout věřiteli majetkovou jistotu zajišťující splnění jeho pohledávky.

Funkce jednotlivých utvrzovacích institutů jsou od sebe v jisté míře odlišné, společná zůstává primární funkce utvrzení a poté funkce preventivní, která se ovšem projevuje odlišně u smluvní pokuty a odlišně u uznání dluhu. Preventivní funkce uznání dluhu spočívá ve zlepšení procesního postavení věřitele, kdy poté co dlužník svým jednostranným prohlášením o uznání dluhu na sebe převrací důkazní břemeno a je posléze v soudním nebo rozhodčím řízení povinen vyvracet právní domněnku existence dluhu v době uznání. Dále má uznání dluhu účinky, které se projevují v běhu promlčecí lhůty. Uznáním dluhu se zastavuje běh dosavadní promlčecí lhůty a počíná běh nové a jediné promlčení lhůty v trvání 10 let (viz kapitola o uznání dluhu). Preventivní funkce smluvní pokuty zase působí na dlužníka motivujícím způsobem a ve své podstatě ho nutí ke splnění dluhu pod pohrůzkou sankčního postihu. Rozdílně oproti uznání dluhu se u smluvní pokuty objevuje funkce sankční za porušení upravené smluvní povinnosti a funkce uhrazovací, která ve svém rozsahu stanovuje paušalizovanou náhradu za dlužníkem způsobenou škodu s tím, že věřitel obecně nemá souběžný nárok na náhradu škody. Smluvní pokuta nijak nezlepšuje procesní postavení věřitele a ani nezaručuje splnění pohledávky.

Občanský zákoník uvádí pouze dva utvrzovací instituty a to již zmíněnou smluvní pokutu a uznání dluhu. Nicméně vzhledem k dispozitivnosti této úpravy zakotvené v § 1 odst. 2 ObčZ je účastníkům závazkových vztahů umožněno odchýlit se od právní úpravy, kde to zákon umožňuje, tedy tam kde se nejedná o úpravu kogentního charakteru. Rovněž je namístě zmínit subsidiární povahu občanského zákoníku obsaženou v § 9 odst. 2, ze kterého plyne možnost upravit některé jiné utvrzovací instituty v rámci speciálních zákonů.³⁵ I proto jsem se rozhodl do této práce začlenit část, která se věnuje jiným způsobům utvrzení dluhu, než jakými jsou smluvní pokuta a uznání dluhu. Konkrétně bude dále pojednáváno o možném utvrzení dluhu prostřednictvím směnky vlastní, dlužního úpisu a notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti.

³⁵ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 416-417 a s. 1-2.

5 Jednotlivé instituty zajištění dluhu

5.1 Ručení

Ustanovení § 2010 odst. 1 ObčZ upravuje možnost zajistit dluh způsobem, kdy se věřiteli nebo v jeho prospěch zaváže třetí osoba, že splní dluh namísto dlužníka v případě, pokud tomu tak neučiní sám dlužník. Toto ustanovení tak představuje obecnou právní úpravu institutu ručení, který je upraven v § 2018 až § 2028. ObčZ. V rámci těchto ustanovení nenajdeme obecnou definici ručení, tu lze dovodit z § 2018, kde je upraveno ručitelské prohlášení. Obdobně jako tomu je v případě finanční záruky i u ručení vzniká trojstranný právní závazek³⁶, na jehož počátku je jednostranné právní jednání ručitele. Toto právní jednání má ze zákona stanovenou písemnou formu a je označeno jako **ručitelské prohlášení**. Nedostatek v podobě formy ujednání lze dodatečně zhojit. Není-li dodržena zákonná forma, může ručitel namítnout neplatnost ujednání o ručení, pokud již podle tohoto neplnil. Ten, kdo v ručitelském prohlášení zpravidla na podnět dlužníka prohlásí, že uspokojí věřitele, pokud nebude dluh splněn dlužníkem, se tak stává dlužníkovým ručitelem.³⁷ Vznik ručení zákon váže na doručení ručitelského prohlášení věřiteli, resp. na souhlas věřitele se samotným ručením. Forma tohoto souhlasu již není stanovena. Zpravidla se však jedná o kontrasignaci ručitelského prohlášení. V případě, že věřitel projevil svůj souhlas jiným způsobem, vystavuje se riziku, že v budoucnu neunese důkazní břemeno, tedy nebude schopen dokázat, že ručení přijal. V takové situaci by nemohl po ručiteli ničeho žádat.

Podle § 2012 odst. 2 je **způsobilým ručitelem** osoba, kterou je možné žalovat v tuzemsku a která má vhodný majetek. Žalovatelnost osoby na území České Republiky vyplývá z právní úpravy mezinárodního práva soukromého. Jedná-li se o osoby s trvalým bydlištěm na území některého z členských států EU, je třeba vycházet z nařízení „Brusel I Bis“, které upravuje otázku žalovatelnosti v článku 4 a násl.³⁸ Výjimku zde tvoří Dánsko, které dosud neuzavřelo s EU dohodu, na základě které by bylo povinno aplikovat toto nařízení, proto se

³⁶ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 81. s.

³⁷ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 139 - 141s.

³⁸ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1248 – 1249 s.

prozatím bude řídit nařízením „Brusel I“. Jde-li o osoby s trvalým bydlištěm mimo EU, je třeba vyřešit otázku žalovatelnosti podle dikce zákona o mezinárodním právu soukromém č. 91/2012 Sb., popřípadě podle konkrétních mezinárodních smluv. Způsobilost ručitele po majetkové stránce je třeba posuzovat na základě poměru mezi dluhem, který má být zajištěn, a hodnotou majetku ručitele.

Ručením lze zajistit pohledávku peněžitou i nepeněžitou. Zákon umožňuje zajistit pouze její část. Tato část může být v ručitelském prohlášení chápána jako částka do určité výše. Je-li dluh částečně plněn, nesnižuje se dle § 2020 ObčZ rozsah ručení, pokud nesplněná část dluhu dosahuje alespoň stejně výše jako ručením zajištěná částka. Zákon umožňuje zajistit konkrétní část dluhu, příkladem mohou být jednotlivé splátky dluhu. V tomto případě, pokud jsou dlužníkem tyto splátky splněny, závazek z ručení zaniká.

Právo věřitele na výplatu plnění z rukou ručitele vzniká za splnění následujících okolností. Za prvé, věřitel vyzve dlužníka k plnění. Pro výzvu zakládá zákon požadavek písemné formy. V rámci této **výzvy je dlužníkovi poskytnuta přiměřená lhůta k plnění**. Přiměřenost je třeba pokusovat případ od případu podle toho, co je dlužník povinen plnit. Lhůta může být také ujednána již v ručitelském prohlášení. ObčZ v § 2021 rozeznává dvě situace, na základě kterých není věřitel povinen zasílat výzvu k plnění. První je situace, kdy ji věřitel fakticky nemůže provést. Vzhledem k tomu, že předpokladem platnosti výzvy je její předání dlužníkovi, jedná se o jednání adresované. Nemůže být na újmu věřitele skutečnost, že se dlužník skrývá apod. Druhá situace nastane v případě, že je z okolností zřejmé, že k plnění dluhu dlužníkem nedojde. Typicky se může věřitel dožadovat splnění své pohledávky, aniž by zaslal výzvu k plnění v případě, že byl na majetek dlužník prohlášen konkurs. Práva na plnění od ručitele se může domáhat nejdříve dnem následujícím po dni tohoto prohlášení, tedy v čase 00:00 hod. následujícího dne.³⁹ Nedojde-li ze strany dlužníka po obdržení výzvy k plnění ve lhůtě přiměřené, může věřitel vyžadovat uspokojení své pohledávky z rukou ručitele. Pokud je ručení ujednáno na dobu určitou, má věřitel nárok na plnění v případě, že ručitele vyzval k tomuto plnění během této stanovené doby.

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2016, sp. zn. 20 Cdo 2372/2016

Vzhledem k obecnému požadavku na prvotní vyzvání dlužníka k plnění a až následnému vyzvání ručitele, je možné označit institut ručení co do své povahy jako subsidiární.⁴⁰ Nicméně podle ustanovení § 1 odst. 2 ObčZ zákon připouští, aby bylo v ručitelském prohlášení ujednáno jinak, tedy aby výzva adresovaná dlužníkovi nebyla nutná. Pak by se takovéto ručení svoji povahou blížilo finanční záruce.

Byl-li ručitel věřitelem vyzván k plnění, splní svůj závazek, popřípadě může plnění odepřít. Právo odepřít plnění náleží ručiteli v případě, že nemožnost splnění dluhu dlužníkem zavinil sám věřitel. Mimo to náleží ručiteli všechny námitky, s nimiž disponuje dlužník, např. lze namítat zaniknutí dluhu v souvislosti s jeho splněním. I tady zákon připouští, aby byl v ručitelském prohlášení ujednáno jinak a i v tomto případě by se podobou toto ručení přibližovalo institutu finanční záruky. Vzdal-li se dlužník právat uplatnit námitku promlčení, nemůže být po ručiteli rozumně požadováno, aby se toto vztahovalo i na jeho osobu. Proto se tady obdobně jako v případě uznání dluhu dlužníkem vyžaduje ručitelův souhlas.⁴¹ K právům ručitele dále dle § 2011 ObčZ požadovat po věřiteli informaci o aktuální výši zajištěného dluhu. V případě, že věřitel nesplní svoji povinnost podle tohoto paragrafu, stane se odpovědným za případnou škodu, která v souvislosti s tímto ručiteli vznikla.

Závazek ručitele může plynout mimo ručitelského prohlášení také přímo **ze zákona**, popřípadě zákon zná situace, kdy může být ručení založeno rozhodnutím soudu. Příklad vzniku ručení ze zákona může být zrušení obchodní korporace spojené s likvidací podle zákona č. 90/2012 Sb. V takovém případě jsou ručители ze zákona společníci, kteří „za dluhy obchodní korporace po jejím zániku ručí do výše svého podílu na likvidačním zůstatku, nejméně však v rozsahu, v němž ručili za jejího trvání“⁴². Rozhodnutím soudu lze založit ručitelství závazek podle § 68 zákona o obchodních korporacích.⁴³

Je-li dluh zajištěn více věřiteli, ručí každý z nich společně a nerozdílně. Ručitelé pak mají vůči sobě navzájem práva jako spoludlužníci.

⁴⁰ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 309s.

⁴¹ Zvára, Michael: Vzdání se námitky promlčení v novém občanském zákoníku s přihlédnutím k zahraničním právním úpravám, Právní rozhledy 23-24/2014, s. 801 a násl.

⁴² Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 92 s.

⁴³ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 90-93 s.

Řečené vyplývá z § 2027 ObčZ, i toto ustanovení je dispozitivního charakteru a proto umožňuje odchýlnou úpravu.

Charakteristickým rysem právní úpravy ručení je jeho **akcesorická povaha**. Ta spočívá na skutečnosti, že ručitelství závazek zpravidla následuje cestu primárního dluhu. Zanikne-li primární zajišťovaný dluh, zanikne také ručení. Zákon předpokládá v § 2019 ObčZ platnost dluhu, prokáže-li se opak, stává se od počátku neplatným i ručení. Je-li dluh relativně neplatným, následuje toto i ručitelství závazek. Zde je nutno připomenout, že k založení takové neplatnosti dluhu spolu s ručením je třeba toto namítnout.⁴⁴ K překonání akcesorické povahy ručení dojít může, taková situace podle § 2026 ObčZ nastává v případě zániku právnické osoby, která je dlužníkem. Stejně tak ručení nezaniká pro nemožnost splnění dluhu dlužníkem, pokud dluh může splnit ručitel.⁴⁵

K uvedené platnosti dále třeba poznamenat, že je-li závazek dlužníka neplatný z důvodu jeho nezpůsobilosti právně se zavazovat, neznamená to automaticky neplatnost ručení. Ručitelství závazek je platným, pokud ručitel o zmíněné nezpůsobilosti dlužníka věděl nebo vědět musel. Nezpůsobilým dlužníkem může být osoba, jejíž svéprávnost byla v tomto ohledu omezena, popřípadě například nezletilé dítě.⁴⁶

Dojde-li ke **splnění dluhu**, dochází tímto dle § 1937 odst. 2 k přechodu (tzv. subrogaci) práv věřitele z této pohledávky včetně jejího příslušenství a dalších práv s pohledávkou spojených na ručitele. Věřitel je povinen poskytnout ručiteli veškeré podklady nutné k uplatnění pohledávky. Dlužník je tak od momentu splnění dluhu ručitelem zavázán tomuto ručiteli jakožto osobě věřitele. Došlo-li pouze k částečnému plnění ze strany ručitele, přechází na něj právo uplatnit svoji pohledávku za dlužníka, až za splnění celého dluhu. K tomuto závěru alespoň dochází ve své práci Tintěra.⁴⁷ Oproti tomu Kindl je toho názoru, že splněním dluhu závazek včetně ručení zaniká, pokud se nejedná o výjimku z principu akcesority založenou v § 2026. Prolomení tohoto principu v podobě subrogace věřitelových práv ručitelem zákon neupravuje, proto ručitel, který uspokojil pohledávku věřitel, nevstupuje do práv věřitele podle dikce § 1937 odst.

⁴⁴ § 586 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁴⁵ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 142 s.

⁴⁶ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 83 s.

⁴⁷ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 143-144 s.

2, protože není kam vstoupit, závazek zanikl. Namísto toho se zakládá právo ručitele na náhradu plnění, které poskytl věřiteli.⁴⁸ Osobně se přikláním ke Kindlovu názoru, zákon v § 1908 odst. 1 ObčZ jasně stanovuje, že dluh splněním zaniká. Tento názor je tak z logiky věci spíše akceptovatelný.

Co se týká otázky promlčení, podle § 2025 ObčZ, že „ *právo věřitele vůči ručiteli se nepromlčí před promlčením práva vůči dlužníkovi*“. V souvislosti s tím lze prohlásit, že akcesorický charakter ručení se projevuje i v případě běhu promlčecí lhůty. V případě překonání tohoto charakteru způsobem řečeným výše je nutno vycházet ze skutečnosti, že ručitelský závazek představuje majetkové právo, kterému běží obecná promlčecí lhůta podle ustanovení § 629 ObčZ. Nad to je třeba poznamenat, že pokud vnikne ručiteli právo na náhradu poskytnutého plnění, počíná tímto pochopitelně i běh promlčecí lhůty podle výše zmíněného ustanovení. Dojde-li k uznání dluhu, nastane přetržení aktuální promlčecí lhůty a začne běh nové, jediné promlčecí lhůty v trvání 10 let, viz kapitola o uznání dluhu.

Na závěr této kapitoly ještě zmíním, že aktuální právní úprava obsažená v ObčZ nahrazuje dosavadní dvojkolejnou právní úpravu vycházení z § 303- 312 ObchZ a § 546-550 ObčZ64.

5.2 Přistoupení k dluhu

Přistoupení dluhu lze rovněž v jistém slova smyslu považovat za prostředek zajištění závazku. Právní úprava vychází z § 1892 ObčZ a ve zkratce spočívá v tom, že do závazkového vztahu mezi věřitelem a dlužníkem přistupuje třetí osoba, aniž by dlužník vůči tomuto vyslovil souhlas, a tato osoba se zavazuje za splnění dluhu. Na základě toho vzniká mezi primárním dlužníkem a přistoupeným dlužníkem spoludlužnický vztah stojící na principu pasivní solidarity. To znamená, že věřitele může svoji pohledávku uspokojit prostřednictvím kteréhokoliv z dlužníků v jakékoliv výši. Může požadovat

⁴⁸ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 316-317 s.

částečné plnění dluhu ale i celkové. Dlužníci jsou zavázáni tedy společně a nerozdílně.⁴⁹

Přistoupení k dluhu není typickým představitelem zajišťovacích institutů a jako takové tuto úlohu neplní v každé situaci. Přistoupení k dluhu v roli zajištění dluhu lze sjednat například za předpokladu, že je uzavřena kupní smlouva mezi dlužníkem jako prodejcem a osobu třetí v roli kupujícího. V rámci této smlouvy se pak strany dohodnou, že tato třetí osoba v rozsahu stanovené kupní ceny přistoupí k dlužníkovu dluhu a namísto něj bude plnit věřiteli. Od této a jiných podobných situací je třeba odlišit takové, kdy třetí osoba přistupuje k dluhu primárně za účelem posílit pozici věřitele a nabídnout mu dodatečnou jistotu v podobě zvýšení šancí na uspokojení jeho pohledávky, což je charakteristickou funkcí zajišťovacích prostředků.⁵⁰

Podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 32 Cdo 1362/2016 je možné přistoupit k dluhu, k jehož vzniku teprve v budoucnu dojde popřípadě, jehož vznik je podmíněn naplněním konkrétních podmínek. K přistoupení k dluhu pak dochází v momentě vzniku závazku, ze kterého dluhu plyne.

Obdobně jako tomu je v případě ručení i u přistoupení k dluhu se jedná o prostředek sloužící k osobnímu zajištění dluhu, kdy je věřiteli poskytnuta dodatečná jistota na uspokojení své pohledávky v podobě třetí osoby. Vzhledem ke skutečnosti, že dle § 1892 odst. 1 ObčZ je dlužník přistupující zavázán společně a nerozdílně s dlužníkem původním, mohla by nastat situace, kdy přistupující dlužník nebude v přiměřené lhůtě po zaslání výzvy plnit, načež by mohl věřitel vyzvat k plnění rovnou ručitele. Zákon na toto pamatuje v § 1892 odst. 2, kde říká, že věřitel nemůže požadovat plnění po osobě zajišťující dluh (ručitel apod.) původního dlužníka v důsledku nesplnění dluhu dlužníkem přistupujícím, pokud k tomuto tato osoba nedala souhlas. V důsledku je tak vyžadováno prvotně plnění od původního dlužníka. Stane-li se, že dluh neplní ani jeden z dlužníků, je věřitel teprve oprávněn požadovat plnění ze strany osoby, která se k zajištění dluhu zavázala. Zajištění formou přistoupení dluhu není

⁴⁹ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 781-785 s.

⁵⁰ Petr Kobloušský, Josef Kříž: Ke vzájemnému poměru mezi spoludlužníky při přistoupení k dluhu, Právní rozhledy 5/2017, s. 179 a násl.

stiženo principem subsidiarity, jako je tomu u ručení, proto není třeba výzvy k plnění původnímu dlužníkovi a například proto může být forma tohoto zajištění pro věřitele tak lákavá.⁵¹

Přistoupením k dluhu dochází k navýšení počtu subjektů závazkového vztahu, který již existuje. Oproti tomu v případě ručitelského závazku setrvává počet subjektů již existujícího závazkového vztahu na stejném čísle a vedle toho souběžně vzniká závazek nový, již se poskytuje zajištění tomuto existujícímu závazku.⁵²

Spoludlužnický vztah obecně vychází z vyvratitelné právní domněnky, že podíl dlužníků na celkové výši dluhu je stejný. Domněnka vychází z § 1875 ObčZ. Vzhledem k pasivní solidaritě původního dlužníka a toho, co k dluhu přistoupil, se tak může stát, že přistoupivší dlužník uspokojení celou pohledávkou věřitele sám a dle zmíněného ustanovení by tak měl právo na náhradu poskytnutého plnění na výši jeho podílu na dluhu. Nicméně v souvislosti s účelem přistoupení jakožto prostředku zajištění, které se zakládá ujednáním mezi věřitelem a osobou třetí bez souhlasu dlužníka a které svojí povahou značně připomíná ručitelský závazek, nelze po dlužníku přistupujícím rozumně požadovat, aby byl v nevýhodnější pozici, než ve které se nachází ručitel v rámci institutu ručení. V souvislosti s uvedeným pak aplikace domněnky obsažené v § 1875 ObčZ není správná a je třeba vycházet z obdobného vztahu, který vznikne po splnění dluhu ručitelem mezi jeho osobou a dlužníkem, jak popsáno v textu výše. Zmíněná myšlenka ovšem neobstojí v případě, že účelem přistoupení dluhu není zajištění dluhu.⁵³

5.2.1 Spoludlužnictví

Dovolím si nepatrně rozvést myšlenku spoludlužnického vztahu, který se za splnění několika předpokladů může stát rovněž zajišťovacím prostředkem. Jak bylo řečeno, spoludlužnictví zakládá vyvratitelnou právní domněnku rovnosti podílů každého z dlužníků na celkové výši dluhu. Zákon mimo to umožňuje, aby

⁵¹ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 781-785 s.

⁵² Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 304-305 s.

⁵³ Renáta Havelková, Tereza Mimrová: Regresní nárok u přistoupení k dluhu, Právní rozhledy 4/2018, s. 142 a násl.

byly tyto podíly dohodou dlužníků upraveny. S přihlédnutím k principu pasivní solidarity dlužníků, která vychází z § 1872, je možné za prostředek plnění funkce zajištění dluhu považovat dohodu mezi dlužníky, ze které plyne nulový podíl jednoho z dlužníků na celkové výši dluhu. Jinými slovy, věřiteli vzniká dodatečná jistota v podobě možnosti uspokojení své pohledávky skrze osobu dlužníka s nulovým podílem na dluhu. Tomuto dlužníku pak vzniká právo na plnění, které poskytnul a které bylo vyšší než jeho celkový podíl na dluhu, tedy právo na náhradu veškerých poskytnutých prostředků.⁵⁴

5.3 Finanční záruka

Finanční záruka představuje způsob zajištění dluhu, kdy **se výstavce prohlášením v záruční listině zaváže k plnění věřiteli pro případ, že dlužník svůj dluh nesplní nebo nastanou jiné okolnosti**, na které se výplata plnění z finanční záruky váže.⁵⁵

Finanční záruka je upravena v § 2029-2039 ObčZ. Jedná se o právní úpravu, která ve značné míře vychází z ObchZ, kde byla obsažena v § 313-322 pod označením bankovní záruka. Toto označení vychází z faktu, že subjektem způsobilým k poskytnutí této záruky, rozuměno výstavcem, byly jen banky⁵⁶, Zřejmě nevýraznější změnou oproti dosavadní úpravě je tak právě skutečnost, že výstavcem mohou být jiné osoby. Není přitom důležité, zda se jedná o osoby právnické nebo fyzické. Výjimkou z obecné formulace finanční záruky obsažené v § 2029 jsou zvláštní zákony, která mohou okruh způsobilých výstavců zúžit. Typickým příkladem je ustanovení § 41 odst. 1, 3 zákona o zadávání veřejných zakázek č. 134/2016 Sb. Ve zmiňovaném ustanovení je řečeno, že zadavatel může po účastníkovi zadávacího řízení požadovat poskytnutí jistoty ve lhůtě určené pro podání nabídek, přičemž tato jistota může být poskytnuta mimo jiné i formou finanční záruky a to striktně ve formě bankovní záruky. Obdobně pak zákon o odpadech č. 181/2006 Sb. v § 48a písm. c) zakládá možnost provozovatele

⁵⁴ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 161-164 s.

⁵⁵ § 2029 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁵⁶ § 1 odst. 3 písm. e) zákona č. 21/1992 Sb., o bankách ve znění účinném od 13.1. 2018

skládky zajistit provoz skládky formou finanční záruky.⁵⁷ Zákon tady zužuje možné výstavce pouze na právnické osoby oprávněné k poskytování záruk.

Základní definice finanční záruky vychází z § 2029. Podle tohoto ustanovení „*finanční záruka je prohlášením výstavce, že uspokojí věřitele podle záruční listiny do výše určité peněžité částky, nesplní-li dlužník určitý dluh, anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině. Je-li výstavcem banka, zahraniční banka nebo spořitelni a úvěrové družstvo, jedná se o bankovní záruku.*“ K tomuto je třeba zmínit, že zákon vyžaduje pro záruční listinu písemnou formu.⁵⁸ Nicméně sama záruční listina nepředstavuje finanční záruku. Záruční listina je jednostranné právní jednání výstavce, ve kterém se výstavce na podnět dlužníka za tohoto dlužníka zaručí svým prohlášením. Doručením záruční listiny věřiteli a jeho následným souhlasem pak finanční záruka skutečně vzniká. Lze si tak představit finanční záruku jako formu smlouvy a záruční listinu jakožto návrh k jejímu uzavření za stanovených podmínek. Obligatoří součástí záruční listiny je maximální výše a způsob určení peněžité částky, kterou je výstavce povinen věřiteli uhradit. Z citovaného ustanovení dále plyne, že předpokladem pro vznik nároku věřitele na výplatu plnění může být skutečnost, že dlužník svůj dluh neplní. Stejně tak je možné v záruční listině stanovit jiné podmínky, na základě kterých vzniká nárok na plnění. Proto se dá říci, že finanční záruku je neakcesorický institut zajištění závazku a její existence nezávisí na existenci dluhu, neb může vzniknout i na základě splnění jiných v záruční listině obsažených podmínek. **Neakcesorická povaha finanční záruky je podtržena v § 2034 odst. 1**, kde je zdůrazněno, že ručitel'ský závazek výstavce podmiňují podmínky obsažené v záruční listině.⁵⁹

Finanční zárukou lze zajistit i nepeněžitou pohledávku, přičemž výše plnění, na které by věřiteli vznikl nárok, je odvozená od výše obsažené v záruční listině. Zákon umožňuje také zajistit budoucí pohledávku, která teprve vznikne nebo by popřípadě mohla vzniknout.⁶⁰

Je-li pohledávka od počátku jejího vzniku zajištěna několika finančními zárukami, může věřitele požadovat plnění od kteréhokoliv výstavce. Výstavci jsou

⁵⁷ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 326-327 s.

⁵⁸ § 2029 odst. 2 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁵⁹ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 331-332 s.

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3088/2008

zavázání solidárně, tedy společně a nerozdílně. Potvrdí-li výstavce na žádost výstavce jiného finanční záruku, má nárok na náhradu poskytnutého plnění od žadatele podle podmínek v obsažených v žádosti. I zde má věřitel právo požadovat plnění od jakéhokoliv výstavce⁶¹.

Finanční zárukou se zakládá právo věřitele na plnění od výstavce podle § 2029 a násl. ObčZ. **Výstavce přitom není obecně oprávněn ke zkoumání skutečností poukazujících na to, že dlužník neplní nebo že opravdu nastala jiná podmínka obsažená v záruční listině. Právo k tomuto získává pouze v případě, že toto vyplývá ze záruční listiny.** Na základě toho poté může vznášet námitky vůči věřiteli. Zajištění pohledávky finanční zárukou je novým institutem v rámci ObčZ a vzhledem k faktu, že výstavcem mohou být i osoby fyzické, dokonce nepodnikající, je třeba upozornit na zásadní význam záruční listiny. V rámci této je nezbytné mimo jiné přesně uvést za jakých podmínek je výstavce oprávněn odmítnout poskytnout plnění, uplatnit námitky. Na rozdíl od klasický úpravy ručení, kde ručitel může uplatnit námitky, ke kterým je ze zákona oprávněn dlužník, v případě finanční záruky výstavci toto oprávnění nenáleží, ledaže by tak bylo pochopitelně stanoveno v záruční listině. Pokud v záruční listině není zmínka o možném využití námitek, jedná se o finanční záruku bezpodmínečnou.⁶²

V záruční listině je třeba značný důraz klást také na vymezení podmínek, splněním kterých vzniká právo věřitele na plnění ze strany výstavce. Jsou-li tyto podmínky splněny, vyzve věřitel výstavce ke splnění svého závazku, popřípadě předloží listiny, které jsou dle záruční listiny vyžadovány⁶³. Následně je výstavce povinen dostát svému závazku a plnit.

V rámci právní úpravy finanční záruky není vyžadováno, jako tomu je v případě ručení, aby věřitel nejprve vyzval k plnění samotného dlužníka. Jakmile nastanou skutečnosti, které dle záruční listiny zakládají nárok na plnění, stačí tedy vyzvat přímo výstavce. Charakteristickým znakem finanční záruky je tak její **nesubsidiárnost**. Vzhledem k dispozitivnosti ObčZ je možné, aby si

⁶¹ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 127-128 s,

⁶² Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1268 a násl. s.

⁶³ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 126 s.

strany domluvily, že je věřitel povinen nejprve vyžadovat plnění od dlužníka a teprve následně se obrátit na osobu výstavce.⁶⁴

Finanční záruka je ve své podstatě smluvním závazkem, jak již bylo řečeno výše. Na rozdíl od záruční listiny, u níž zákon striktně stanovuje písemnou formu, u samotné smlouvy o finanční záruce právní forma stanovena není. Její platnosti tedy nebrání ani ústní ujednání. Z hlediska praxe se však dá očekávat setrvání na písemné formě. V rámci smlouvy lze již od počátku stanovit, že výstavce bude plnit ve prospěch třetí osoby, beneficenta. Právo na plnění může být také dle § 2036 ObčZ postoupeno a pokud to umožňuje záruční listina, může být postoupena celá finanční záruka. S postoupením celé záruky se převádí bezpodmínečně i právo na plnění z ní. Vzhledem ke skutečnosti, že lze vázat finanční záruku i na splnění jiných podmínek než splnění samotného dluhu, je možné postoupit pohledávku z finanční záruky, aniž by byl postoupen dluh samotný.⁶⁵

Došlo-li k plnění výstavcem podle záruční listiny, má výstavce právo na náhradu poskytnutého plnění od osoby, která s výstavcem smlouvu uzavřela, zpravidla dlužníkem. Výjimečně se bude jednat o třetí osobu, která se tak stává dlužníkem výstavce⁶⁶. Dlužník nemůže dle § 2039 odst. 2 proti výstavci vznášet námitky, jakých by byl oprávněn užít proti věřiteli, ledaže by na základě záruční listiny výstavce měl právo uplatnit těchto stejných námitek proti věřiteli během trvání finanční záruky.

Na rozdíl od ručení, zajišťovací **institut finanční záruky se zpravidla sjednává za úplatu.** Tato úplata častokrát dosahuje výše 10% z celkové výše zajišťovaného závazku.⁶⁷ Vzhledem ke skutečnosti, že v případě, kdy dojde k naplnění podmínek podle záruční listiny a dlužník je tak v důsledku povinen nahradit poskytnuté plnění výstavci, bývá tento potencionální závazek dlužníka vůči výstavci nějakým způsobem zajištěn, typicky zástavním právem. Problémem v takové situaci může být, pokud je vůči dlužníkovi zahájeno insolvenční řízení a k plnění podle záruční listiny dojde až po tomto zahájení. Nejvyšší soud ve svém

⁶⁴ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 147 s.

⁶⁵ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1269 a násl. s.

⁶⁶ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 129 s.

⁶⁷ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 122 s.

rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 4340/2011 ze dne 26. 8. 2014⁶⁸ stanovil, že přestože byla případná pohledávka výstavce za dlužníkem zajištěna zástavním právem, k platnosti tohoto práva musí nutně existovat zástava i jí zajištěná pohledávka. Na základě toho pak zástavní právo fakticky vzniká až plněním výstavce věřiteli. Pokud se tak stane, až po zahájení insolvenčního řízení, stává se tak přes veškerou snahu výstavce ochránit své práva pohledávka z hlediska insolvenčního řízení nezajištěnou a šance na její vymožení se tak rapidně snižuje.⁶⁹

Trvání finanční záruky je možné omezit je na určitou dobu⁷⁰. V rámci záruční listiny si strany mohou ujednat lhůtu, během které musí věřitel své právo na plnění vůči výstavci uplatnit. Zmešká-li tuto lhůtu, finanční záruka podle § 2038 ObčZ zanikne. Finanční záruka se vyznačuje, jak již byl řečeno, svoji neakcesoritou, a proto v případě zániku zajišťovaného závazku, nemusí nutně dojít k zániku samotné finanční záruky. To ovšem nebrání stranám, aby si ujednaly jinak. Finanční záruka jako smluvní závazek zaniká mimo uvedené obdobně jako jiný závazek⁷¹. Typicky poskytnutím plnění věřiteli výstavcem podle záruční listiny, odstoupením od smlouvy apod.

Právo na plnění z finanční záruky je majetkovým právem, která se promlčuje. Promlčecí lhůta, pokud strany v rámci záruční listiny nestanovily jinak, trvá 3 roky (subjektivní lhůta). Objektivní promlčecí lhůta trvá 10 let. Subjektivní lhůta počíná běžet od chvíle, kdy výstavci marně uplynula lhůta, kterou mu věřitel k poskytnutí plnění ve výzvě stanovil. Vzhledem ke konceptu finanční záruky, jakožto v praxi často úplatného zajišťovacího institutu, navíc s právem na náhradu poskytnutého plnění, nelze předpokládat, že by k promlčení docházelo.

Důvodů, které mohou vést k uzavření smlouvy o finanční záruce, je celá řada. Pro ukázkou, finanční záruka může sloužit ke zvýšení důvěryhodnosti předložené nabídky, může zajistit řádné splnění zakázky, její včasné dokončení, může nahradit složení peněžité jistoty na účet, může umožnit odklad prováděné

⁶⁸ Stejný názor vyslovil Nejvyšší soud i v rozhodnutí ze dne 30. Listopadu 2017 sp. zn. 29 Cdo 4746/2015

⁶⁹ Sobek, D.: Nemilá zpráva pro banky: Nový judikát „shodil“ zajištění bankovních záruk, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:http://www.ksb.cz/cs/novinky-publikace/clanky/2768_nemila-zprava-pro-banky-novy-judikat-shodil-zajisteni-bankovnich-zaruk

⁷⁰ § 2038 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁷¹ § 1908 a násl. ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

platby a podobně.⁷² Je však velmi důležité, aby byla finanční záruka dostatečně ošetřena v rámci záruční listiny. Je vždy na konkrétních stranách závazku, zda se rozhodnou využít právě tohoto způsobu zajištění nebo zda jejich účelu postačí způsob jiný. Případně si lze v některých případech vystačit i s adekvátní formou pojištění.

5.4 Zajišťovací převod práva

Zajišťovací převod práva je jedním z prostředků, které slouží věřiteli k zajištění jeho pohledávky. Základem tohoto institutu je právní úprava obsažená v § 2040-2044 ObčZ. Jedná se pouhých pět ustanovení, což vzhledem ke značně obecné formulaci tohoto převodu může působit nemalé rozpaky. Nicméně oproti právní úpravě v ObčZ64, která v součtu čítala dvě ustanovení, jedno věnující se zajišťovacímu převodu práva a druhé potom věnující se zajištění postoupením pohledávky, jde o pokrok a úpravu svým rozsahem více než dvojnásobnou.

Podle § 2040 odst. 1 „, *Smlouvou o zajišťovacím převodu práva zajišťuje dlužník nebo osoba třetí dluh tím, že věřiteli dočasně převede své právo.*“ Pokusím se toto ustanovení poněkud přiblížit. Zajišťovací převod práva spočívá v **dočasném předání práva**, které je svojí povahou způsobilé poskytnout věřiteli dostatečnou jistotu a tím v důsledku zabezpečit uspokojení jeho pohledávky. Přitom je třeba vycházet z toho, že v závazkovém vztahu mezi věřitelem a dlužníkem má toto zajištění pozitivním způsobem působit na dlužníka, neb ho ve své podstatě nutí k řádnému splnění dluhu. **Nebude-li dluh řádně splněn, je pohledávka věřitele uspokojena prostřednictvím převedeného práva. Převod se tak stává nepodmíněným.**

Zákon zmiňuje, že poskytnutou jistotou je v tomto případě „právo“⁷³. Již není zmíněno, o jaké právo se jedná. Přitom odpověď na otázku, které právo je samo o sobě způsobilé vystupovat jakožto zajištění dluhu, je v rámci této problematiky poměrně zásadní. Vezmeme-li v úvahu, že v § 2042 ObčZ je demonstrativně uvedeno právo vlastnické a s tím i povinnost osoby, jež má věc ve

⁷² Dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<https://www.rb.cz/firmy/financovani/trade-and-export-finance/bankovni-zaruky>

⁷³ § 2040 odst. 1 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

své moci, vykonávat prostou správu s touto věcí spojenou, můžeme vyvodit, že převáděným právem může být jakékoliv právo, které může být obsahem prosté správy. Prostá správa v § 1405 ObčZ vychází z premisy, že je spravován cizí majetek. V souvislosti s tím je tedy na místě zmínit dvě důležité věci. První z nich je skutečnost, že v rámci zajišťovacího převodu práva dochází k podmíněnému převodu práva, u kterého není zcela zřejmé, kdo se v budoucnu stane obmyšlenou osobou. Zdali dojde k řádnému splnění dluhu a zajišťovací právo nabude zpět dlužník popřípadě třetí osoba anebo ke splnění dluhu nedojde a převod práva se stane nepodmíněným. Druhá věc pak vychází z předpokládaného předmětu správy a tím je majetek. Majetek je definovaný v § 495 ObčZ. Jedná se o souhrn majetkových hodnot patřící nějaké osobě na základě oprávnění vyplývajícího z absolutněprávního majetkového poměru ale i relativněprávního majetkového poměru, předně zmíním právo věřitele na plnění (pohledávku) vzniklé z určitého závazkového vztahu.⁷⁴ Do majetku se pak nedají zařadit osobnostní práva člověka resp. obecně ta práva, která nemají majetkový charakter. Nadto je třeba zmínit, že § 19 odst. 2 ObčZ vylučuje převod přirozených práv spojených s osobností člověka. Z logiky věci se tak dá usoudit, že zajišťovací převod práva bude vztahovat zejména na věci hmotné či nehmotné, popřípadě předměty věcných práv⁷⁵. Mimo to například Pelikán uvádí, že převáděným právem může být atypicky i právo nájemní slouží-li k zajištění dluhu. Obligatorní podmínkou u převáděného práva je dále sama převoditelnost. Například v případě práv na plnění z pohledávek, které mohou být obecně převáděným právem, je třeba vzít v potaz, že § 1881 ObčZ zakládá nemožnost převedení (postoupení) pohledávky, pokud si tak dlužník s věřitelem ujednali. Stejně tak nejde převézt pohledávku, která „zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil.“⁷⁶ Poslední věc, kterou v souvislosti s převáděným právem zmíním, se vztahuje ke smluvní formě tohoto zajišťovacího institutu. Převáděné právo by mělo pro věřitele představovat zajištění pohledávky, jinak se nedá předpokládat projevení jeho vůle k uzavření smlouvy.

Ve zkratce se tak dá říct, že **právem, jehož převodem lze zajistit dluh, je takové právo, které je převoditelné, má zpravidla majetkový charakter a**

⁷⁴ Lavický v Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1750 - 1752

⁷⁵ § 987 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁷⁶ § 1881 odst. 2 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

představuje pro věřitele jistotu, na základě níž souhlasí s uzavřením smlouvy o zajišťovacím převodu práva.

Nejčastěji však bude převáděným právem právo vlastnické, u něhož není zpravidla větších pochybností nad platností takového zajišťovacího převodu. V této kapitole tak budu zejména vycházet z převodu vlastnického práva, jakožto práva, které zajišťuje konkrétní dluh.

Jak již bylo řečeno, na počátku zajišťovacího převodu práva stojí **smlouva o zajišťovacím převodu práva** mezi věřitel a dlužníkem, popřípadě osobou třetí. ObčZ nepředpokládá vznik tohoto institutu čistě ze zákona nebo na základě rozhodnutí soudu.⁷⁷ Zákon nestanovuje výslovně formu, kterou by smlouva měla splňovat. Nicméně v některých případech bude nutno respektovat formu, která je stanovena pro převod konkrétního práva, typicky převod vlastnického práva k nemovitosti vyžaduje písemnou formu. Písemná forma se však dá jen doporučit i v případech ostatních, případné prokazování vlastnictví movitých věcí, které může rovněž představovat převáděné právo, nemusí být bez problémů. Vznik zajištění je odvislý od povahy věci, která se převádí. Pokud je převáděna věc zapsaná ve veřejném seznamu, vzniká zajištění podle § 2041 ObčZ až samotným zápisem do tohoto seznamu, přičemž se zde zaznamená dočasná povaha tohoto převodu. Praxi se tak děje poznámkou, viz § 23 odst. 2 písm. f) zákona č. 256/2013 Sb. o katastru nemovitostí ve znění účinném od 1.1. 2018. V ostatních případech může být vznik zajištění podmíněn účinností smlouvy nebo popřípadě samotným předáním věci.⁷⁸

ObčZ v § 2040 odst. 2 zakotvuje právní domněnku, podle které splněním zajištěného dluhu dochází automaticky ke zpětnému převodu práva podle stavu před uzavřením smlouvy. Tento způsob zpětného převodu práva po splnění zajišťovaného dluhu se nazývá **nefiduciární** a vzhledem k právnímu zakotvení domněnky s ním zákonodárce počítá jako se schůdnější variantou. Nicméně vzhledem ke skutečnosti, že v rámci zajištění dluhu bude zpravidla v autoritativnější pozici věřitel, dá se očekávat, že bude ve smlouvě výslovně ujednán častěji **převod fiduciární**, tzn. že, po splnění dluhu bude sám věřitel

⁷⁷ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 242 s.

⁷⁸ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 245-246 s.

svým právním jednáním převádět zpětně nabytá práva.⁷⁹ Přičemž je třeba zmínit, že u fiduciárního převodu se nejedná o libovůli věřitele nýbrž o jeho povinnost vyplývající ze samotné smlouvy. Věřitel se tak vyhne stavu, který může nastat v případě nefiduciárního převodu, a sice že po splnění dluhu bude mít převedené právo ve své moci neoprávněně.⁸⁰ Dá se jen doporučit, aby si strany ve smlouvě jasně stanovily podmínky, za jakých se uskuteční zpětný převod práva.

Smlouvou o zajišťovacím převodu práva nabývá věřitel dočasně a podmíněně převáděného práva. Nicméně je třeba říct, že samotná smlouva **není nabývacím titulem ale pouze titulem zajišťovacím**⁸¹. Z toho plyne například, že věřiteli, který má věc u sebe nepočíná běh vydržecí doby. Zároveň věřitel nebo osoba, které je vlastnické právo (věc) svěřeno není držitelem tohoto práva, neb nevykonává toto právo pro sebe, ale pro obmyšleného, který je prozatím určen jen konkrétním okruhem osob.

Zákon v § 2042 ObčZ zakládá v případě, že je převáděno vlastnické právo, povinnosti osoby, která má věc ve své moci, vykonávat **prostou správu** této věci. Není přitom rozhodné, zda je zmíněnou osobou věřitel, dlužník, třetí osoba zajišťující dlužníkům dluh anebo úplně někdo jiný, komu je věc po dobu zajištění pouze svěřena do péče. Prostá správa je upravena v § 1405 a násl. ObčZ. Ten kdo ji vykonává, činí všeho, co je nezbytné k zachování této věci. Účelem tedy není zhodnocení této věci. Z právní úpravy prosté správy také vychází nemožnost zcizení nebo zastavení této věci, pokud nehrozí rychlá zkáza věci popřípadě rychlá ztráta hodnoty nebo také pokud k tomu nedal beneficent souhlas. Beneficientem může být v tomto případě více osob, proto se domníván, že bude třeba souhlasu všech potenciálních beneficentů.

Jednou z možností, která se předně nabízí jako **zánik zajišťovacího převodu práva**, je nepochybně splnění dluhu. V takovém případě je třeba vycházet z povahy převodu, tedy zda je fiduciární anebo se drží zákonné právní domněnky nefiduciarity. Následně je povinností věřitele umožnit výkon zpětně převedeného práva a zároveň je povinen vydat vše, co z převedeného práva získal

⁷⁹ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 350-352 s.

⁸⁰ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 245 s.

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1685/2014

nebo co k němu přibylo. Věřitel je oprávněn započíst si proti tomuto veškeré účelně vynaložené náklady související se zajišťovacím převodem práva.⁸²

Pokud dluh splněn není, postačí prodlení dlužníka s plněním, stává se zajišťovací převod nepodmíněným a převáděné právo tak přechází v plném rozsahu na věřitele. **U tohoto institutu je tak zjevně znevýhodněn dlužník, neboť není povinností věřitele vyzvat ho k plnění.** Strany si ovšem mohou stanovit, že k nepodmíněnému převodu je třeba prvotně vyzvat dlužníka k plnění a následně je možné stanovit přesnou lhůtu k plnění anebo poněkud obecněji lhůtu přiměřenou.⁸³

Podle § 2044 odst. 2 pak v případě, že obvyklá cena poskytnuté jistoty zřejmě převyšuje⁸⁴ zbylou výši zajištěného dluhu, vyplatí věřitel rozdíl (tzv. **hyperocha**), potom co si započte své účelně vynaložené náklady související se zajišťovacím převodem práva, osobě, která jistotu poskytla. Pokud není ve smlouvě stanoveno, jakým způsobem se oceňuje převáděné právo, zůstává povinnost prokázat, že výše obvyklé ceny jistoty zřejmě nepřevyšuje zbylou výši zajištěného dluhu, na věřiteli.

Je-li poskytovatelem jistoty za dluh dlužníka osoba třetí, vzniká jí v případě nepodmíněného převodu práva na věřitele právo požadovat po dlužníkovi vyrovnání za poskytnutou jistotu vzhledem k jinak bezdůvodnému obohacení dlužníka. Nevylučuje se, aby si dlužník a osoba poskytující jistotu ujednali jinak.⁸⁵

Uvedené způsoby zániku zajišťovacího převodu práva nevylučují jiný zánik vycházející z § 1908 a násl. ObčZ, tedy například odstoupením od smlouvy, dohodou apod.

⁸² § 2043 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁸³ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 252-254 s.

⁸⁴ Podle důvodové zprávy k ObčZ postačí, pokud převyšuje obvyklá cena poskytnuté jistoty zbylou výši zajištěného dluhu o 10%

⁸⁵ ELIÁŠ, Karel: Zajišťovací převod práva v osnově nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 1, str. 72.

5.5 Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů

Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů je jedním z prostředků způsobilých k zajištění závazku a jako taková je upravena v § 2045-2047 ObčZ. Pohledávka věřitele je v tomto případě zajištěna **dohodou mezi věřitelem a dlužníkem**, kdy si tyto strany mezi sebou ujednají, že dluh bude průběžně uspokojován srážkami ze mzdy nebo platu, z odměny ze smlouvy o výkonu závislé práce zakládající mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem obdobný závazek nebo z náhrady mzdy nebo platu ve výši nepřesahující jejich polovinu (dále jen „srážky ze mzdy“).⁸⁶

Podle ustanovení § 2010 se dluh zajistí mimo jiné poskytnutím majetkové jistoty. Srážky ze mzdy nebo jiných příjmů jsou poté považovány za tuto jistotu, která ve své podstatě představuje pohledávku dlužníka proti jeho zaměstnavateli na konkrétní část mzdy nebo jiného příjmu. Tato pohledávka na základě sjednané dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů přechází z dlužníka na věřitele. Ve své podstatě je tak možné označit tento zajišťovací institut za **zvláštní formu převodu práva**, kterému však zákon ponechává samostatnou právní úpravu. Rozdíl mezi těmito instituty se poté projevuje kupříkladu v insolvenčním řízení, kdy se pohledávka zajištěná převodem práva, konkrétně postoupením pohledávky, projevuje na osobě věřitele způsobem, že jej činí zajištěným. V případě zajištění pohledávky dohodou o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů věřitel z pohledu insolvenčního řízení zajištěným není.⁸⁷

Podle současné právní úpravy je k uzavření dohody potřeba předchozího souhlasu zaměstnavatele a to pochopitelně mimo případy, kdy se zajišťuje dluh zaměstnance vůči zaměstnavateli. V takovém případě je zřejmé, že souhlas zaměstnavatele se promítá již do dohody samé. Pokud zaměstnavatel nevyslovil souhlas, který předcházela uzavření dohody, není vůči němu dohoda platná. Jedná se o neplatnost relativní, je tedy třeba se jí dovolat. Věřitel nabývá práva na vyplacení sražených částek ve chvíli, kdy byla dohoda zaměstnavateli předložena. Zaměstnavatel je pak povinen provádět srážky dle předložené dohody a to s ohledem na pořadí srážek ze mzdy. Pořadí je upraveno v § 146 a násl ZP.

⁸⁶ § 2045 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁸⁷ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 378 s.

V souvislosti s uvedeným je třeba zmínit, že pokud by zákon nevyžadoval za uvedených okolností souhlas zaměstnavatel s dohodou mezi dlužníkem a věřitelem, vedlo by to ve své podstatě k založení smlouvy k tíži třetí osoby⁸⁸, tedy zaměstnavatele, jemuž by uzavřením dohody vznikly dodatečné náklady. Oproti tomu je možné, aby se srážky ze mzdy nebo jiných příjmů vyplácely osobě odlišné od věřitele.⁸⁹

Zákon obecně neupravuje formu, kterou by dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů musela splňovat. Nicméně aby bylo možné dohodu plátcí příjmu předložit, jak to vyžaduje zákon v § 2045 odst. 2 ObčZ, předpokládá se, že dohoda bude uzavřena písemně. V rámci praxe lze tuto cestu jediné doporučit s ohledem na případné prokazování ústně ztvrzené dohody nebo ústně daného souhlasu zaměstnavatele.

Podle § 2046 ObčZ **nese náklady spojené s prováděním a výplatou srážek plátce mzdy nebo jiného příjmu.** Pokud však uzavře dlužník více než jednu dohodu o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů, hradí náklady spojené s prováděním srážek podle dohody druhé a každé další on sám. Vzhledem dispozitivnosti tohoto ustanovení není vyloučeno, aby bylo v rámci dohody sjednáno, že dlužník nese náklady spojené s prováděním srážek v celém rozsahu, tedy od první sjednané dohody.

ObčZ ve své úpravě dohody o srážkách ze mzdy a jiného příjmu zakládá **maximum možné provedené srážky.** Toto odpovídá polovině příjmů dlužníka, na který je možno dohodu vztáhnout. Dle názoru Kindla je třeba logicky vycházet z výše čistého příjmu, neb v případě, že by bylo dlužníkovi umožněno sjednat dohodou o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů vycházející ze mzdy hrubé, nemusel by mu po sražení sjednané částky, daně, zákonných odvodů na sociální zabezpečení, veřejné zdravotní pojištění a státní politiku zaměstnanosti, zůstat téměř žádný příjem. Na podporu je třeba dále zmínit, že zaměstnanci je mzda vyplácena v čisté podobě a právě s tou je oprávněn disponovat. Proto nelze zajistit dluh příjmem, který dlužník vůbec neobdrží.⁹⁰

⁸⁸ § 1769 ObčZ věta druhá ve znění účinném od 1.1. 2014: „*Zaváže-li se někdo k tomu, že třetí osoba splní, co bylo ujednáno, nahradí škodu, kterou věřitel utrpí, pokud k splnění nedojde*“

⁸⁹ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 379-380 s.

⁹⁰ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 383-384 s.

Dále je v ustanovení § 2047 ObčZ řečeno, že výše řečené skutečnosti vztahující se k § 2045 a § 2046 se použijí i na jiné příjmy, se kterými se při výkonu rozhodnutí nakládá jako ze mzdou či platem. Jedná se o odkaz⁹¹ na ustanovení § 299 OSŘ. Toto ustanovení představuje taxativní seznam „jiných příjmů“.

Těmito jsou:

- a) *náhrada mzdy nebo platu,*
- b) *nemocenské,*
- c) *peněžitá pomoc v mateřství,*
- d) *důchody,*
- e) *stipendia,*
- f) *podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci,*
- g) *odstupné, popřípadě obdobná plnění poskytnutá v souvislosti se skončením zaměstnání,*
- h) *peněžitá plnění věrnostní nebo stabilizační povahy poskytnutá v souvislosti se zaměstnáním,*
- i) *náhrada za ztrátu na výdělků po dobu dočasné pracovní neschopnosti a náhrada za ztrátu na výdělků po skončení dočasné pracovní neschopnosti,*
- j) *dávky vyplývající ze smlouvy o výměnku podle ObčZ.*

Na základě uvedeného je třeba si uvědomit, že **plátcem mzdy nebo jiného příjmu není vždy pouze zaměstnavatel dlužníka. Příkladem může být prospěchové stipendium, které vyplácí vysoká škola.** Tato vysoká škola vystupuje v pozici plátce jiného příjmů a je třeba na ni pohlížet jako na zaměstnavatele podle § 2045 ObčZ. Jinými slovy i vysoká škola v pozici plátce je oprávněna schválit dohodu o srážkách ze mzdy a jiných příjmů mezi věřitelem a dlužníkem.

Posledně, dlužníkem způsobilým k zajištění svého dluhu prostřednictvím dohody o srážkách ze mzdy nebo jiného příjmu může být pouze fyzická osoba, neboť jen ta může těchto plnění nabývat.⁹²

⁹¹ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1280 s.

⁹² Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 379 s.

5.6 Zástavní právo

Zástavní právo je pravděpodobně v praxi nejvyužívanějším způsobem zajištění dluhu. Jeho právní úprava je obsažena zejména v § 1309-1394 ObčZ a je tak v porovnání s ostatními instituty zajištění nejrozsáhlejší. Podstatou tohoto způsobu zajištění je vyhrazení určitého majetku k uspokojení věřitelovy pohledávky, pokud dlužník svůj dluh nesplní. Vznikem zástavního práva nedochází k nabytí vlastnického práva zástavním věřitelem. Zástavní právo je dle systematiky ObčZ **řazeno mezi věcná práva k věci cizí, v důsledku čehož působí nikoliv pouze v rámci závazku ale i vůči třetím osobám**. Proto je například možné převést vlastnické právo k věci zatížené zástavním právem a věřiteli ji umožněno i po tomto převodu uspokojit svoji pohledávku.⁹³ Podle § 1309 ObčZ je zástavní věřitel nadán právem uspokojit se z výtěžku zpeněžení zástavy v případě nesplnění dluhu do sjednané výše, popřípadě do výše pohledávky včetně výše příslušenství ke dni zpeněžení zástavy, není-li výše ujednána. Zástavním právem se tak obecně zajišťuje jak pohledávka, tak její příslušenství. Strany si navíc mohou dohodnout, že tímto bude zajištěno i případné plnění vyplývající ze smluvní pokuty. Subjekty vystupujícími v rámci závazku ze zástavního práva jsou zástavní věřitel, osobní dlužník, jehož dluh se zajišťuje, zástavní dlužník, kterému patří zástava, zástavce, který zástavní smlouvu uzavírá, popřípadě zde může figurovat osoba, která předmět zástavy spravuje, tedy správce zástavy. V praxi často dochází ke splynutí těchto subjektů v jednu osobu.⁹⁴

Dle zákona může být **předmětem zástavy každá věc, se kterou je možné obchodovat**.⁹⁵ Věcí se dle § 489 ObčZ rozumí vše rozdílné od osoby člověka sloužící k jeho potřebě. Předmět zástavy tak může představovat značně široké spektrum věcí. Zástavní právo je možné také zřídit k věci, ke které vznikne dlužníku vlastnické právo až v budoucnu.⁹⁶ Dluh lze zajistit i několika věcmi najednou, přičemž věřitel může svoji pohledávku případně uspokojit výtěžkem ze zpeněžení jedné nebo všech těchto zástav najednou. Tomuto druhu zástavního práva se říká vespolečné. Zástavní právo se mimo samotného předmětu zástavy

⁹³ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 185 a násl. s.

⁹⁴ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 190 s.

⁹⁵ § 1310 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁹⁶ Nitschneiderová, Z.: Zástavní právo podle nového občanského zákoníku, Ad notam 6/2013 s. 3

vztahuje podle § 1346 ObčZ i na její přírůstek a příslušenství, typicky jeli zastavena pohledávka, vztahuje se zástavní právo i na úroky z prodlení k této pohledávce. V případě pohledávky pak k zástavnímu právu připadají i práva, která tuto pohledávku zajišťují. Cizí věc lze zastavit jen, jak již bylo řečeno, se souhlasem vlastníka. Byla-li zastavena cizí věc bez souhlasu vlastníka, vznikne platně zástavní právo, pokud byl zástavní věřitel v dobré víře, že k souhlasu vlastníka došlo, popřípadě že vlastníkem je zástavce⁹⁷. V případě některých druhů zástav upravuje ObčZ některé odchylky týkající se jejich vzniku, výkonu, zániku apod. Vzhledem k rozsahu této práce si jen dovoluji upozornit na zvláštní úpravu zastavení podílu v korporaci, cenného nebo zaknihovaného cenného papíru, účtu vlastníka zaknihovaných cenných papírů a zastavení pohledávky.

Zástavním právem se zajišťuje dluh v ujednané výši, nicméně je možné tuto výši stanovit i během trvání zástavního práva. **Zajistit lze dluhy nejrůznější povahy**, peněžité, nepeněžité, podmíněné i ty, které teprve vzniknou. Výjimku z tohoto tvoří pracovněprávní vztahy, v rámci kterých nelze zajistit v budoucnu vzniklý dluh zaměstnance vůči zaměstnavateli, stejně tak není možné v těchto vztazích sjednat zástavní právo k věci, k níž vznikne zástavní právo zaměstnanci teprve v budoucnu.⁹⁸ Není proto možné zastavit pohledávku zaměstnance na plnění ze mzdy, platu a podobně.

Zástavní právo prvotně naplňuje zajišťovací funkci, v rámci které zabezpečuje věřitelovu pohledávku pro případ, že ji primárně nesplní sám dlužník. Dále pak zástavní právo tohoto **dlužníka motivuje** ke splnění dluhu pod hrozbou prodeje zástavy, v důsledku tak zvyšuje pravděpodobnost na splnění dluhu. Není-li dluh splněn, projevuje se **uhrazovací funkce** zástavního práva v podobě, že je věřiteli umožněno uspokojit svoji pohledávku z výtěžku zpeněžení poskytnuté zástavy.⁹⁹

V souvislosti se zástavním právem je vhodné rozlišovat mezi vznikem a zřízením zástavního práva. ObčZ v § 1312 předně předpokládá **zřízení zástavního práva zástavní smlouvou**, ve které je ujednáno, jaký dluh a jakou zástavou je zajištěn. Forma, kterou musí splňovat tato smlouva, není zákonem sice zmíněna, z čehož by se dala vyvozovat v rámci tohoto smluvní volnost, ale není

⁹⁷ § 1343 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

⁹⁸ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 187 s.

⁹⁹ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 192 s.

tomu tak. Zákon zakotvuje v případě movité věci nutnost písemné smlouvy, pokud není zástava odevzdána věřiteli nebo třetí osobě, aby se o ni starala. Forma veřejné listiny, nejčastěji tedy v podobě notářského zápisu, je vyžadována pokud je zástavou hromadná věc, nemovitost, která se nezapisuje do veřejného seznamu, nebo movitá věc, ke které vznikne zástavní práva zápisem do rejstříku zástav. Notář, který tuto smlouvu sepsal, provede po uzavření smlouvy zápis do rejstříku zástav, v důsledku čehož takto vzniká zástavní právo.¹⁰⁰

V rámci zástavní smlouvy je dle § 1315 ObčZ zakázáno ujednání, na základě kterých nemůže dlužník nebo zástavce zástavu vyplatit. V případě nedospělého dluhu je pak zakázáno ujednat, „že

- a) *zástavní věřitel se nebude domáhat uspokojení ze zástavy,*
- b) *věřitel může zástavu zpeněžit libovolným způsobem nebo si ji za libovolnou, anebo předem dohodnutou cenu může ponechat,*
- c) *věřitel může brát ze zástavy plody nebo užitky.“*

Kromě zřízení zástavního práva smlouvou je možné zřídit zástavní práva v důsledku rozhodnutí orgánu veřejné moci, typicky soudu, soudního exekutora nebo správního úřadu. V takovém případě vzniká zástavní právo vykonatelností tohoto rozhodnutí, leda by v rozhodnutí byla stanovena doba pozdější.¹⁰¹ Konečně může možnost zřídit zástavní právo plynout i přímo ze zákona.

Oproti tomu **vznik zástavního práva je spojen s povahou věci, která představuje zástavu.** Zapisuje-li se zástava do veřejného seznamu, vznikne zástavní právo zápisem do tohoto seznamu. V případě movitosti vznikne zástavní právo předáním zástavy věřiteli nebo osobě třetí dle ujednání stran. Stejně tak je možné, aby strany odevzdání zástavy nahradily faktickým označením věci za zastavenou. Toto bude hodně záležet na důvěře mezi stranami závazku, nedá se v praxi předpokládat hojné využití tohoto způsobu vzniku zástavního práva v konkurenci s bezpečným rejstříkem zástav. Na důkaz toho, že věc se nachází v držení věřitele na základě zástavního práva, může zástavce požadovat zástavní list, ve kterém bude zástava jednoznačně popsána.¹⁰²

¹⁰⁰ Smetana, V.: Zástavní právo k pohledávce dle NOZ, Ad notam, 2/2014, 23 s.

¹⁰¹ § 1342 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹⁰² Gejdoš, M.; Karfílát, J.: Vznik zajištění dluhů určitého druhu zástavním právem a jejich vymezení, Právní rozhledy 10/2016, s. 352

Dojde-li během trvání zástavního práva k přeměně zástavy, bude § 1350 ObčZ zástavním právem zatížena i nově vzniklá věc. Spojí-li se zástava s věcí jinou, vzniká právo věřitele požadovat navrácení v předešlý stav, a pokud toto není z povahy věci možné, je spojením vzniklá věc zatížena zástavním právem do hodnoty zástavy před tímto spojením. Hodnota zástavy může plynout i ze znaleckého posudku. Dojde-li naopak k rozdělení zástavy na více věcí, vznikne vespolečné zástavní právo ke všem takto vzniklým věcem.¹⁰³

V souvislosti se zástavním právem vznikají subjektům tohoto závazku vzájemná práva a povinnosti. Dle § 1353 je zástavní dlužník povinen chovat se způsobem, kterým se nesnižuje hodnota zástavy na úkor zástavního věřitele. Byla-li zástava přenechána k užívání jiné osobě, není tato skutečnost účinná vůči věřiteli, ledaže by k tomu dal souhlas nebo by bylo v rámci zástavní smlouvy ujednané, že souhlasu není třeba. Zástavní věřitel, který během trvání zástavního práva pečuje o zástavu, má povinnost jednat způsobem řádného hospodáře, přičemž mu náleží náklady, které v souvislosti s touto péčí vynaložil.¹⁰⁴ Zástavní věřitel je oprávněn k užívání zástavy pouze se souhlasem zástavního dlužníka a to způsobem neodporujícím povaze péče řádného hospodáře. Obdobně není možné, aby byla zástava bez souhlasu zástavního dlužníka užívána správcem zástavy, popřípadě tímto správcem předána jiné osobě. Jednal-li správce zástavy v rozporu s uvedeným, je odpovědný za vzniklou škodu na zástavě i v důsledku náhody.¹⁰⁵ Pokud je zástava pojištěna a dojde k pojistné události, vyplatí pojišťovna pojistné plnění zástavnímu věřiteli, pokud pojišťovně prokáže existenci zástavního práva svědčícího v jeho prospěch nebo pojišťovnu o existenci zástavního práva informuje zástavní dlužník nebo zástavce. Zástavní věřitel má právo zadržet pojistné plnění a uspokojit z něj svoji pohledávku, pokud není osobním dlužníkem splněn dluh, který se zástavním právem zajišťuje. Pokud pojistné plnění převyšuje pohledávky spolu s příslušenstvím, vydá tento přebytek zástavní věřitel zástavnímu dlužníkovi.¹⁰⁶

Dále se dostávám k části **výkonu zástavního práva**, ke kterému dojde v případě, že dlužník nesplní svůj dluh vůči věřiteli řádně a včas. V důsledku porušení závazkové povinnosti osobního dlužníka je věřitel oprávněn uspokojit

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22.4. 2008 sp. zn 29 Odo 661/2006

¹⁰⁴ § 1356 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹⁰⁵ § 1357 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹⁰⁶ § 1354 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

svoji pohledávku v momentě, kdy se zajištěný dluh stane splatným.¹⁰⁷ Způsob uspokojení pohledávky může plynout z dohody se zástavním věřitelem nebo z písemné smlouvy se zástavcem. V praxi bude z pohledu věřitele častokrát nejjednodušší zpeněžit zástavu ve veřejné dražbě, čímž se vyhne odpovědnosti z prodeje zástavy jiným způsobem, v rámci kterého je povinen postupovat s odbornou péčí, aby došlo k prodeji zástavy za cenu srovnatelnou s prodejní cenou v daném místě a čase. ObčZ mimo to ještě umožňuje prodej zástavy podle jiného zákona, čímž se má na mysli hlavně zákon o zvláštních řízeních soudních, konkrétně ustanovení § 353 a násl.¹⁰⁸ Jeli ujednán způsob prodeje zástavy, nebrání to věřiteli toto změnit na prodej ve veřejné dražbě nebo podle jiného zákona a to fakticky až do převodu práva podle sjednaného způsobu zpeněžení zástavy, pokud toto oznámí včas zástavnímu věřiteli v písemné formě.¹⁰⁹ Tyto dvě formy zpeněžení tak zákon staví s ohledem na vyrovnanost práv stran závazku na přední místo. Zástavní věřitel má právo na náhradu nákladů, které v souvislosti s výkonem zástavního práva vynaložil. Je povinností zástavního věřitele informovat zástavního dlužníka o zahájení výkonu zástavního práva. Ze zákona je přitom povinná písemná forma tohoto oznámení. Výkon zástavního práva k věcem zapsaným ve veřejném seznamu nebo rejstříku zástav je zde třeba zapsat také. Moment tohoto zápisu je rozhodný pro počátek třiceti denní lhůty, ve které zástavní věřitel nemůže zpeněžit zástavu. Neprovádí-li se takový zápis, počne třiceti denní lhůta běžet od chvíle doručení písemného oznámení dlužníkovi. Dlužníkovi je tady tak na rozdíl od zajišťovacího převodu práva poskytnuta poměrně dlouhá doba k plnění, v důsledku čehož se vyhne ztrátě zastavené věci. Od chvíle, kdy bylo zástavnímu dlužníkovi oznámen začátek výkonu zástavního práva, je zakázáno zcizit předmět zástavy bez souhlasu zástavního věřitele, tomuto se říká arrestorium. Tím však nejsou dotčena práva nabyvatele jednajícího v dobré víře.¹¹⁰ Potenciální nabyvatel vlastnického práva k zastavené věci má právo požadovat důkaz od zástavního věřitele, že skutečně podle požadavků zákona došlo k oznámení o započetí výkonu zástavního práva.¹¹¹ Zástavní dlužník a obdobně případný správce zástavy mají povinnosti

¹⁰⁷ § 1359 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹⁰⁸ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 214 a nás. s.

¹⁰⁹ § 1365 ve znění účinném od 1.1. 2014

¹¹⁰ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 212-213 s.

¹¹¹ § 1366 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

poskytnout v rámci výkonu zástavního práva veškerou potřebnou součinnost, předně vydat k prodeji nezbytné listiny, samu zástavu apod.¹¹² Z výtěžku prodeje předmětu zástavy se hradí, jak již bylo řečeno pohledávka včetně jejího příslušenství, vynaložené náklady, na které má dle zákona věřitel právo, popřípadě jeli v rámci zástavní smlouvy ujednáno i smluvní pokuta. Pokud byl zástavním právem zajištěn nepeněžitý dluh a nedošlo k jeho ocenění, náleží věřiteli výtěžek do výše obvyklé ceny pohledávky v době vzniku zástavního práva. Uspokojením pohledávky věřitele skrze výkon zástavního práva, vznikají zástavnímu dlužníkovi práva jako by splnil dluh sám, v rámci toho tak může po osobním dlužníkovi žádat náhrady za předmět zástavy. Zástavní věřitel oznámí zástavnímu dlužníkovi písemně průběh výkonu zástavního práva. Převyšuje-li výtěžek ze zpeněžení zástavy zajištěnou pohledávku, vrátí se tento zástavnímu dlužníkovi. Existuje-li pohledávka i po zpeněžení zástavy, je osobní dlužník povinen věřiteli doplnit, oč pohledávka převyšuje zmíněný výtěžek. Nedá se tak říci, že se zánikem zástavního práva zaniká automaticky i jím zajištěná pohledávka.¹¹³

V praxi se také můžeme setkat se situací, že **na jedné zástavě vážnou práva několika zástavních věřitelů, jejichž práva si tak vzájemně konkurují.** Pořadí práv zástavních věřitelů na uspokojení pohledávky z výtěžku zpeněžení zástavy se řídí podle doby vzniku zástavního práva. V případě práva zapisovaného do veřejného seznamu je rozhodná doba podání návrhu na tento zápis. Zástavní věřitel, jehož pohledávka je zajištěna zástavním právem, které vzniklo dříve, se pak uspokojí přednostněji. V případě, že na jedné zástavě vážnou práva několika zástavních věřitelů, je věřitel započínající výkon zástavního práva povinen tento začátek mimo osob již zmíněných oznámit i věřitelům, jímž náleží právo na přednostní uspokojení jejich pohledávek. Toto oznámení vyžaduje ze zákona písemnou formu. K výkonu zástavního práva pak může dojít, až po uplynutí třiceti dnů od doručení oznámení posledního ze zmíněných zástavních věřitelů.¹¹⁴

Nejjednodušším způsobem výkonu zástavního práva je pak situaci, kdy tento výkon provádí zástavní věřitelem s právem na uspokojení v pořadí prvním. Tehdy nabyvatel vlastnického práva k zástavě získává věc nezatíženou zbylými

¹¹² § 1367 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹¹³ Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1122 a násl. s.

¹¹⁴ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 216 s.

zástavními právy. Převyšuje-li výtěžek ze zpeněžení zástavy pohledávku prvního zástavního věřitele, je tento povinen přebytek uložit do soudní úschovy k prospěchu v pořadí následujících zástavních věřitelů. Je-li přebytku i po uspokojení všech zástavních věřitelů, náleží zůstatek zástavnímu dlužníkovi. Provedeným výkonem zástavního práva zanikají zástavní práva všech zástavních věřitelů.¹¹⁵

Provádí-li však výkon zástavního práva jiný než první věřitel, zůstává zástava i po převodu vlastnického práva nadále zatížena zástavními právy věřitelů s předností na uspokojení své pohledávky. Zástavní věřitel, který výkon provádí, je o tomto povinen informovat potenciálního nabyvatele pod hrozbou odpovědnosti z případně způsobené škody.¹¹⁶

V případě zániku zástavního práva je třeba rozlišovat mezi zánikem zajišťované pohledávky, v rámci níž spolu zaniká i zástavní právo, a zánikem zástavního práva nezávisle na zajišťované pohledávce, která tak existuje i nadále. Případy zániku zástavního práva bez zániku zajišťované pohledávky vyplývají z § 1377 ObčZ, podle kterého *„Zástavní právo zanikne, ale pohledávka trvá,*

- a) *zanikne-li zástava,*
- b) *vzdá-li se zástavní věřitel zástavního práva,*
- c) *vrátí-li zástavní věřitel zástavu zástavci nebo zástavnímu dlužníkovi,*
- d) *složí-li zástavce nebo zástavní dlužník zástavnímu věřiteli cenu zastavené věci, nebo*
- e) *uplyne-li doba, na niž bylo zástavní právo zřízeno.“*

Účinky tohoto mimo citované případy také nastanou, pokud dojde k převodu vlastnického práva na jinou osobou jednající v dobré víře, není-li zástavní právo k převáděné věci zapsáno ve veřejném seznamu či rejstříku zástav.¹¹⁷

¹¹⁵ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 216-218 s.

¹¹⁶ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 216-218 s.

¹¹⁷ § 1377 odst. 2 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

Pokud zástavního právo zanikne, požádá zástavní věřitel o výmaz zástavního práva z rejstříku zástav nebo veřejného rejstříku, ledaže bylo v zástavní smlouvě ujednáno, že toto nečiní zástavní věřitel, nebo vlastník zastavené věci požádal o zápis **uvolněného zástavního práva**. V důsledku toho pak může tento vlastník spojit uvolněné zástavní právo s dluhem jiným, kterým nepřevyšuje dluh původně zajištěný. Nedojde-li k zajištění jiného dluhu takto uvolněným zástavním právem do deseti let, právo vlastníka s tímto spojené zaniká.¹¹⁸

Mimo zmíněného uvolnění zástavního práva právní úprava ObčZ zakotvuje dále v § 1385 a násl. tzv. **záměnu zástavního práva**. Ta obdobně jako v případě uvolnění zástavního práva umožňuje dosavadní zástavní právo spojit s novým dluhem, který nepřevyšuje dluh původní a to se značnou výhodou pro věřitele takto zajištěného dluh, neb tento vejde ve stejné pořadí na uspokojení pohledávky jako věřitel dluhu původního. Tímto se tak dostává v mnohých případech do lepšího postavení oproti stávajícím zástavním věřitelům. Rozdílem záměny zástavního práva a uvolněného zástavního práva je nutnost zapsat do veřejného seznamu nové zástavní právo ještě před zánikem toho starého, přičemž k výmazu starého zástavního práva musí dojít během následujícího roku.¹¹⁹

Konečně v rámci zástavní smlouvy se zástavní dlužník může v souvislosti s výše uvedeným zavázat k tomu, že v budoucnu nedojde ke vzniku uvolněného zástavního práva ani k záměně zástavního práva, čímž by se znevýhodnili stávající zástavní věřitelé.¹²⁰

Zástavní právo je majetkovým právem, kterému běží standardní promlčecí lhůta podle § 629 ObčZ v délce tří let od chvíle, kdy mohlo být uplatněno poprvé. Zároveň je však třeba zmínit zvláštní úpravu promlčení zástavního práva obsaženou v § 615 ObčZ, podle které se zástavní právo nepromlčí dříve než jím zajištěná pohledávka a zároveň není vyloučeno v případě promlčení pohledávky uspokojení věřitele prostřednictvím uspokojení se ze zástavy. Zástavní právo se dále nepromlčí, dokud má zástavní věřitel nebo správce zástavy movitou věc u sebe. Promlčecí lhůty zástavního práva a jím

¹¹⁸ § 1380 a § 1381 ObčZ ve znění účinném od 1.1.20184

¹¹⁹ Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1134 a násl. s.

¹²⁰ § 1384 a 1388 ObčZ ve znění účinném od 1. 1. 2014

zajištěné pohledávky tak běží samostatně, nicméně na sebe značně navazují. Zástavní právo, které bylo zřízeno rozhodnutím orgánu veřejné moci, se pak promlčí dle § 640 ObčZ za deset let ode dne, kdy mohlo být uplatněno poprvé. V souvislosti s promlčením je třeba dále říci, že regresní nárok zástavního dlužníka vůči dlužníku osobnímu se nepromlčí dříve než za šest měsíců od chvíle, kdy zástavní dlužník splnil věřiteli namísto osobního dlužníka. Uplatnil-li zástavní věřitel vůči osobnímu dlužníkovi své právo na náhradu poskytnutého plnění u orgánu veřejné moci, běh promlčecí lhůty se v důsledku tohoto přerušuje.¹²¹

5.6.1 Podzástavní právo

Podzástavním právem se rozumí zvláštní kategorie zástavního práva, v rámci které lze jakožto zástavu použít pohledávku, které svědčí zástavní právo.¹²² V důsledku tak prakticky stávající zástavní věřitel, jemuž svědčí pohledávka zajištěná zástavním právem, převede tuto pohledávku spolu se zástavním právem na nového zástavního věřitele, tomu se obecně říká podzástavní věřitel. Dle § 1391 ObčZ se nevyžaduje souhlas zástavního dlužníka. Vůči tomuto je podzástavní právo účinné od doručení oznámení o jeho vzniku, které činí podzástavce popřípadě podzástavní věřitel, ten však musí existenci podzástavního práva dokazovat. Je-li pohledávka zajištěna zástavou, která se zapisuje do veřejného seznamu nebo rejstříku zástav, vzniká podzástavní právo až zápisem do tohoto seznamu. Podzástavce se nachází v obdobné pozici jako zástavní dlužník, musí se tak zdržet všeho, co by mohlo zhoršit stav zástavy na úkor věřitele, jak je stanoveno v § 1353 ObčZ. Podzástavní věřitel má právo dožadovat se uspokojení své pohledávky z podzástavy namísto podzástavce ve chvíli, kdy se dluh zajištěný podzástavním právem stane splatným. V této chvíli má tak podzástavní věřitel právo na plnění ze zástavy, kterou je pohledávka, popřípadě i ze zástavy, kterou je tato pohledávka zajištěna.¹²³ Ustanovení týkající se zástavního práva se na podzástavní právo užijí subsidiárně.¹²⁴

¹²¹ Vymazal, L.: Zástavní právo v novém občanském zákoníku. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 385 a násl. s.

¹²² § 1390 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹²³ § 1393 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹²⁴ § 1394 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

5.7 Zadržovací právo

Obecnou úpravu zadržovacího práva nalezneme v § 1395 ObčZ a násl. Kromě toho je tento institut zajištění závazku upraven ve speciálních ustanoveních, která je možno objevit napříč celým ObčZ. V rámci systematiky ObčZ je zadržovací právo zařazeno do části třetí, dílu 5, oddílu 4. Zadržovací právo je tak jedním z věcných práv k věci cizí, která se svou povahou řadí do absolutních majetkových práv.

Zákonná definice zadržovacího práva vychází z § 1395 odst. 1 ObčZ, kde je stanoveno že „*Kdo má povinnost vydat cizí movitou věc, kterou má u sebe, může ji ze své vůle zadržet k zajištění splatného dluhu osoby, jíž měl věc vydat.*“ Z uvedeného je možné formulovat základní předpoklady pro výkon zadržovacího práva. Předně se toto právo vztahuje pouze na cizí věci movité. Zpravidla jimi budou věci hmotné, avšak není nezbytně vyloučeno jako předmět zadržovacího práva pojmout i věc nehmotnou. Za splnění všech nezbytných předpokladů tak mohou být zadrženy, jakožto představitel nehmotných věcí, kupříkladu zaknihované cenné papíry.¹²⁵ Znění zákona neuvádí, že by ona movitost musela nezbytně patřit přímo dlužníku. Pro možnost zadržetí postačí, pokud má dlužník dostatečný právní důvod pro její držbu. Typicky dlužník vykonává držbu nad věcí na základě smluvního ujednání, v rámci kterého ji skutečný vlastník přenechal k užívání.¹²⁶ Zadržovací právo se vzhledem k uvedenému nevztahuje mimo nemovitých věcí i na výkon práva, kterým dlužník disponuje. Nicméně samotné právo lze věřiteli převést na základě jiného zajišťovacího institutu, a sice zajišťovacího převodu práva dle § 2040 a násl. ObčZ. Další zákonnou premisou pro výkon zadržovacího práva je skutečnost, že ji věřitel má u sebe, čímž si zákonodárce dozajista nepředstavuje mít věc fakticky u sebe, ale pouze možnost s ní disponovat v rozsahu moci, kterou nad věcí vykonává. Konec koncům vyžadovat po věřiteli, aby měl fakticky u sebe kamkoliv se hne obytný přívěs, který je nepochybně k zadržetí způsobilou movitou věcí podle § 1395 ObčZ, je zkrátka nemyslitelné.¹²⁷ Zde je třeba navíc zmínit, že věřitel podle § 1396 odst. 1 „*nesmí zadržet cizí věc, kterou má u sebe neprávem, zejména zmocnil-li se jí*

¹²⁵ Zajíc, Jaromír: Zadržovací právo k zaknihovaným cenným papírům. Právní rozhledy 19/2015, s. 674

¹²⁶ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 133 s.

¹²⁷ Zajíc, Jaromír: Zadržovací právo k zaknihovaným cenným papírům. Právní rozhledy 19/2015, s. 674

násilně nebo lstí.“ Jako příklad, který dopadá na uvedené ustanovení, je možné uvést krádež věci nebo její zpronevěru. Užití zadržovacího práva je mimo zmíněný § 1396 ObčZ upraveno také v zákoníku práce, konkrétně § 346d odst. 2, podle kterého nelze zadržovacím právem zajistit dluh vycházející z pracovněprávního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.¹²⁸

Zadržovací právo je atypickým představitelem prostředků sloužících k zajištění závazku. **Jeho výkon je věřiteli umožněn již na základě dikce zákona nezávisle na vůli smluvních stran. Jedná se o jednostranné právní jednání.**¹²⁹ Smluvní strany si mohou ve smlouvě, kterou je upraven vztah k věci způsobilé být předmětem zadržovacího práva, rozdílně od zákona stanovit, že danou věc není možné zadržet. Představme si následující situaci. Věřitel má pohledávku za dlužníkem a mimo to mezi sebou tyto dvě osoby uzavřou smlouvu o výpůjčce automobilu. V této smlouvě je možné ujednat, že dotčený automobil je vyloučen z výkonu zadržovacího práva a na základě toho jej není možné zadržet. Daná situace má právní základ ustanovení § 1396 odst. 2 ObčZ, kde je zároveň stanovena výjimka z tohoto pro případ, kdy měl věřitel u sebe cizí movitou věc v době zahájení insolvenčního řízení v jehož rámci je řešen úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka.¹³⁰

Funkce, které je možné zadržovacímu právu přiřadit jsou vzhledem k jeho charakteru značně omezené. Největší váhu lze v tomto případě přisoudit **funkci uhrazovací.** Tato funkce spočívá v možnosti zpeněžit zadržovaný předmět za předpokladu, že se stal zajišťovaný dluh již splatným a uplynulo alespoň třicet dnů od chvíle, kdy zadržovací věřitel oznámil dlužníkovi, že hodlá svoji pohledávku uspokojit prostřednictvím prodeje zadržované věci. Výtěžek k prodeje připadá věřiteli v rozsahu své pohledávky. Zde lze spatřovat výhodu zadržovací práva oproti jiným zajišťovacím institutům, neboť **zadržovacímu věřiteli náleží přednostní právo na uspokojení své pohledávky před jinými věřiteli a to včetně zástavních věřitelů.** Další funkcí zadržovacího práva je přirozeně samotné zajištění, které věřiteli přináší zvýšenou ekonomickou jistotu a zvýšenou

¹²⁸ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 284 s.

¹²⁹ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 63-65 s.

¹³⁰ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 283-286 s.

pravděpodobnost, že jeho pohledávka bude uhrazena. Není přitom příliš podstatné, zdali se tak stane platbou dlužníka nebo zpeněžením věci zadržené.¹³¹

Zadržovací právo se předně vztahuje ke splatným dluhům, avšak zákonná úprava vymezuje situace, kdy lze věc po právu zadržet i v případě, že dluh zatím splatným není. Za prvé jde o situace, kdy měl dlužník povinnosti zajistit dluh pomocí jiných zajišťovací prostředků a tato povinnost mu plyne přímo ze zákona nebo ze smlouvy. Pro příklad lze uvést § 280 ObčZ, který dopadá na povinnost dlužníka ze zákona zajistit dluh poskytnutím jistiny v případě fúze spolku, na základě které se může zhoršit dobytost věřitelovy pohledávky.¹³² Za druhé lze zajistit dluh, který není splatný, pokud dlužník výslovně prohlásí, že jej nehodlá splnit a v poslední řadě pokud je na základě okolností, které se dlužníkovi přihodily, zřejmé, že dluh nebude dlužníkem splněn. Zde přitom platí, že je třeba, aby věřitel o těchto okolnostech nevěděl již k okamžiku vzniku dluhu.¹³³

Pokud se věřitel rozhodne svoji pohledávku zajistit zadržením věci dlužníka, je tuto skutečnost včetně důvodu zadržení povinen dlužníkovi také oznámit. V případě, že je zadržena věc, kterou má u sebe věřitel na základě písemné smlouvy, musí i oznámení o zadržení movité věci zachovat tuto písemnou formu.¹³⁴

Se zřízením zadržovacího práva přechází na věřitele povinnost spojená s péčí o zadržanou věc, § 1397 odst. 2 vyžaduje, aby bylo o zadržanou věc pečováno formou řádného hospodáře. Je tedy na věřiteli zabránit neúměrnému znehodnocení, ke kterému by mohlo dojít například v případě poškození věci. V souvislosti s výkonem této povinnosti náleží věřiteli náhrada nákladů, kterých bylo třeba vynaložit, jako řádnému držiteli.¹³⁵

Věřiteli je umožněno věc užívat způsobem neškodným pro dlužníka a to v případě, že k užívání byl dán dlužníkem souhlas. Zde je třeba říci, že ustanovení

¹³¹ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 284-285 s.

¹³² Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 134 s.

¹³³ Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 134 s.

¹³⁴ § 1397 odst. 1 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹³⁵ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 285 s.

§ 1397 odst. 2 ObčZ, v kterého je toto upraveno, nereflektuje, že dlužník nemusí být podle § 1395 ObčZ vůbec vlastníkem zadržované věci.¹³⁶

Zadržovací právo zaniká dle § 1399 ObčZ za následujících předpokladů. V první řadě by se jednalo o situaci, kdy zanikne dluh zadržovacím právem zajištění popřípadě sama zadržovaná věc. K zániku zajištěného dluhu může dojít souběžně se zánikem závazku, ze kterého vychází. ObčZ tuto problematiku upravuje v § 1908 a násl., typicky tedy zajištěný dluh zanikne jeho splněním nebo dohodou mezi dlužníkem a věřitelem. Zadržovací právo dále zaniká v případě, kdy se ho věřitel vzdá. Toto vzdání se práva může mít podobu jednostranného právního jednání věřitele, popřípadě zákon upravuje zánik zadržovacího práva pro případ dohody věřitele s vlastníkem zadržované věci, který, jak bylo výše řečeno, nemusí nutně být dlužník. Zánik je dále spojen se skutečností, že se zadržovaná věc dostala trvale z moci věřiteli, čímž by byl porušen jeden ze základních předpokladů pro výkon zadržovacího práva, nebo v poslední řadě pokud byla věřiteli daná jistota, jakožto způsob zajištění jeho pohledávky namísto institutu zadržovacího práva.¹³⁷

Zadržovací právo je jedním z majetkových práv, jejichž **promlčení lhůta** je obecně stanovena v § 629 ObčZ. Nicméně ObčZ dále v § 611 uvádí, že se nutně všechna majetková práva promlčet nemusí. Zadržovací právo bych osobně do této kategorie řadil, neb obecná ustanovení o délce a běhu promlčecí lhůty je třeba v tomto případě vykládat pomocí speciální úpravy obsažené v § 615. Na základě toho se zadržovací právo nepromlčí dříve než samotná pohledávka a pokud dojde k promlčení této pohledávky, je věřiteli přesto umožněno uspokojit se ze zadržované věci. Zároveň dle litery toho paragrafu se zadržovací právo nepromlčí, dokud má zadržovací věřitel nebo třetí osoba, která ji pro něj opatruje, cizí movitou věc u sebe. Stane-li se, že ji u sebe nemá, znamená to pak přímo zánik zadržovací práva dle § 1399 písm. c).¹³⁸

Občanský zákoník mimo obecné úpravy zadržovacího práva obsahuje i speciální případy, u kterých se uplatní tento zajišťovací institut.

¹³⁶ Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1149 s.

¹³⁷ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 285-286 s.

¹³⁸ Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2188 - 2190

Ustanovení § 1015 ObčZ zakotvuje možnost zadržení věci vlastníkem pozemku, na kterém způsobila tato věc škodu. Délka zadržení je vázána na dobu, kdy bude vlastníkovu škoda nahrazena, popřípadě je mu dána jiná jistota jako prostředek zajištění. Obecně by se dalo tedy říci, že je vlastník pozemku oprávněn například zadržet automobil, který byl zaparkován na jeho pozemku a který tam způsobil škodu v podobě zbořené domovní schránky. Výjimkou z ustanovení § 1015 ObčZ je situace, kdy na pozemku způsobí škodu nějaký domácí mazlíček, typicky pes či kočka. Úprava obsažená § 494 ObčZ říká, že se na zvíře užití ustanovení o věcech jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho přirozené povaze. Na základě toho je možné usuzovat, že odejmutí domácího mazlíčka od svého pána by pro tohoto mazlíčka mohlo představovat potenciální stresovou situaci, která by tak v důsledku znemožňovala výkon zadržovacího práva, neboť by se v dané situaci na toto zvíře nemohla užít zákonná úprava vztahující se na věci. Odlišná situace by mohla nastat v případě, že by škodu způsobila například ze stáda zaběhlá ovce, která by sama o sobě představovala pouze prostředek sloužící k dosažení nějakého hospodářského prospěchu. Této ovci by pravděpodobně nezáleželo na skutečnosti, kdo nad ní vykonává faktickou moc a zřejmě by se na tuto ovci mohla vztáhnout úprava zadržovacího práva.¹³⁹

Ze zákona vznikne právo na výkon zadržovacího práva správcem majetku, který vykonává správu ve prospěch beneficianta a vázne-li za touto správou nějaká správcova pohledávka. Zákonná úprava vychází z § 1447 ObčZ, která ve své podstatě chrání osobu správce v případě, že během doby, kdy správa probíhala, vznikla správci cizího majetku pohledávka a ta nebyla ke dni skončení správy uhrazena. Za splnění těchto podmínek je správce oprávněn zadržet majetek, který by jinak musel vydat. Zvláštním případem by byla situace, kdy by správce byl povinen vydat nějaké peněžní prostředky, jakožto předmět správy. V takové situaci by správce namísto zadržení provedl jednostranným právním jednáním započtení proti pohledávce beneficianta, která představuje právo na vydání spravovaného majetku.¹⁴⁰

Speciální úprava zadržovacího práva je dále upravena mezi osobami pronajímatele a nájemce v rámci institutu nájmu. Právní úprava vychází

¹³⁹ Klein, Šimon: Zvíře není věc, aneb co přináší § 494 NOZ?, Ad Notam 5/2013, s. 17 a násl.

¹⁴⁰ Svejkovský, J., Marek, R. a kol.: Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 218-220 s.

z ustanovení § 2224 ObčZ, podle kterého je založeno právo pronajímatele zajistit svoji pohledávku vůči nájemci prostřednictvím zadržení movité věci, kterou má nájemce na věci nebo ve věci, které se nájemní smlouva týká. Pohledávka přitom nemusí zpravidla vycházet z neplnění nájemného, ale může vniknout i na základě jiných skutečností, které by se ovšem k samotnému nájmu měly vztahovat. Pokud by měl pronajímatel pohledávku za dlužníkem, která by vznikla z jiného závazkového vztahu, než nájmu nebylo by ustanovení § 2234 ObčZ aplikovatelné. V tomto případě by se musela užít obecná úprava zadržovacího práva dle § 1395 ObčZ a násl. Je třeba také zmínit, že pohledávka může stejně tak vzniknout i nájemci vůči pronajímateli, za těchto okolností by se opět užila obecná úprava zadržovacího práva, na jejímž základě by mohl nájemce zadržet movité věci, které by byl jinak povinen vydat. Typicky by se mohlo jednat o příslušenství předmětu nájmu. V případě nájmu bytu se nabízí například o kuchyňská linka, kterou měl nájemce během doby trvání nájmu možnost užívat.¹⁴¹

Občanský zákoník obsahuje zvláštní úpravu zadržovacího práva mnohých dalších ustanoveních. Posledním, které jsem pro přiblížení vybral je **zvláštní úprava obsažená v rámci smlouvy o skladování**. Podlé této je oprávněn skladovatel zadržet skladovanou věc, pokud mu vznikla pohledávka za ukladatelem a tato pohledávka vyplývá ze smlouvy. Zadržovací právo ke skladovaným věcím trvá, dokud je má skladovatel u sebe, resp. podle § 2429 ObčZ „*dokud se něj nachází*“.¹⁴²

5.8 Pojištění jako způsob zajištění dluhu

Kromě tradičních způsobů zajištění dluhu, o kterých byla řeč v textu výše, mohou přiměřeně k tomu samému účelu posloužit některé formy pojištění. Jednalo by se typicky o pojištění úvěru nebo záruky, které jsou upravena v § 2868 a násl. ObčZ, případně lze zmínit i pojištění finančních ztrát podle § 2871 ObčZ.

Pojištění úvěru poskytuje ochranu věřiteli (úvěrujícímu) před ztrátou finančních prostředků, které v rámci úvěru¹⁴³ poskytl dlužníkovi (úvěrovanému). Tímto se tak zajišťuje poskytnutý úvěr pro případ nesplácení ze strany dlužníka.

¹⁴¹ Kabelková, Eva, Dejlová, Hana: Nájem a pacht v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck., 2013, s. 110-113

¹⁴² Tintěra T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. 137 s.

¹⁴³ Smlouva o úvěru vychází z § 2395 a násl. ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

Osobou, která toto pojištění obecně sjednává je věřitel, neb cílem je právě pojištění poskytnutých prostředků nikoliv budoucí schopnosti splácet dluh. Náklady na pojištění proto hradí věřitel, nicméně je možné, aby byla částka nutná k obstarání pojištění zahrnuta do smlouvy o úvěru, čímž by bylo pojištění fakticky hrazeno dlužníkem. Škodnou událostí u tohoto pojištění může být mimo samotného nesplnění dluhu i například nařízení exekuce na majetek dlužníka, záleží čistě na vůli stran při sjednávání smlouvy.¹⁴⁴

Pojištění záruky naopak zpravidla představuje možnost ochrany dlužníka před následky spojenými s porušením smluvní povinnosti jeho osobou, na základě čehož by byl povinen plnit věřiteli z ručitelského závazku, kauce, jistoty a podobně, viz § 2868 odst. 2 ObčZ. Tímto druhem pojištění tak není chráněna primárně pohledávka věřitele, ale osoba dlužníka. Osoba dlužníka tak vystupuje v roli pojištěného a věřitel je osobou oprávněnou z pojištění, které tak náleží finanční prostředky k uhrazení vzniklé škody.¹⁴⁵ Cílem tohoto pojištění může být typicky garance kvality služeb poskytovaných v rámci konkrétního závazku.

V souvislosti s tím dodávám, že jak pojištění úvěru tak záruky lze sjednat pouze jako pojištění škodová, tedy taková, která ve sjednaném rozsahu nahrazují škodu vzniklou na základě pojistné události¹⁴⁶. Neoznámí-li oprávněný z těchto pojištění pojistitelovi (nejčastěji pojišťovně) skutečnost, že mu vzniklo právo na pojistné plnění v důsledku pojistné události ve lhůtě stanovené v pojistné smlouvě, soud právo na pojistné plnění nepřizná, pokud pojistitel namítne opožděnost oznámení škodné události.¹⁴⁷

Pojištění finančních ztrát, o kterém bude řeč jako o posledním v této kapitole, jde sjednat i jako obnosové, jehož účelem je zisk stanovené finanční částky v důsledku škodné události ale nezávisle na vzniklé škodě.¹⁴⁸ Předmětem ochrany tohoto pojištění pak jsou dle § 2871 ObčZ vynaložené náklady, ušlý zisk, případně jiné finanční ztráty blíže specifikované v pojistné smlouvě, ke kterým došlo v souvislosti s naplněním vymezené škodné události. Podle zákona o pojišťovnictví č. 363/1999 Sb. ve znění od 1. ledna 2014 lze uvést jako příklad

¹⁴⁴ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 179-180 s.

¹⁴⁵ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 180-181 s.

¹⁴⁶ § 2811 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹⁴⁷ § 2869 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹⁴⁸ § 2821 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

možné finanční ztráty plynoucí z výkonu povolání, ze ztráty tržní hodnoty či ze ztráty pravidelného zdroje příjmu.¹⁴⁹

6 Jednotlivé instituty utvrzení dluhu

6.1 Smluvní pokuta

Institut smluvní pokuty je upraven v rámci ObčZ zejména v § 2048-2052, přičemž je jedním ze dvou utvrzovacích institutů spolu s uznáním dluhu, které úprava ObčZ zmiňuje a zakotvuje v § 2010 věty druhé. Vzhledem k charakteru úpravy občanského zákona, zejména jeho dispozitivnosti plynoucí z ustanovení § 1 odst. 2 si však strany smluvního vztahu mohou mezi sebou sjednat i jiná zákonem nezakázaná ujednání blížíící se účelu utvrzovacích institutů.

Úprava smluvní pokuty nezajišťuje závazek prostřednictvím třetí osoby nebo skrze majetkovou jistotu. Podstatou smluvní pokuty je, že věřitel v případě porušení smluvní pokutou utvrzené povinnosti dostane plnění, na které by jinak neměl nárok. Smluvní pokuta má tedy jednak **sankční charakter** spočívající v prostém trestu za porušení smluvní povinnosti, na kterou pokuta dopadá. Dále pak **funkci uhrazovací**, která odstraňuje vzniklou škodu. V souvislosti s tím je třeba říci, že obecná úprava vylučuje v případě sjednání smluvní pokuty náhradu škody podle ustanovení § 2894 a násl., nicméně strany se mohou domluvit v mezích principu autonomie vůle jak na uhrazení smluvní pokuty, tak na náhradě škody. V poslední řadě naplňuje smluvní pokuta **preventivní funkci**, na jejímž základě by měla dlužníka nutit a motivovat ke splnění dluhu pod hrozbou samotného placení smluvní pokuty. V souvislosti s tím se pak dá říci, že smluvní pokuta do jisté míry zvyšuje pravděpodobnost na splnění dluhu.¹⁵⁰

Ujednání o smluvní pokutě je fakultativní součástí konkrétního smluvního vztahu, kterým si strany stanovují pro případ porušení smluvní povinnosti výši smluvní pokuty popřípadě způsob, jakým se v případě nastalého porušení smluvní

¹⁴⁹ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1463 s.

¹⁵⁰ Tintěra, Tomáš: Smluvní pokuta v teorii a praxi, 2012, s. 17-18

pokuta určí a to bez zřetele k tomu, zda porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda či nikoliv.¹⁵¹

Smluvní pokuta tedy dopadá na porušení smluvní povinnosti, které jednak může vyplývat ze samotného smluvního vztahu, nebo i na povinnosti vyplývající přímo ze zákona, pokud jsou výslovně zmíněny ve smluvních ujednáních. Smluvní pokuta je ujednán souhlasným projevem vůle obou stran. Smluvní pokutou ale nelze postihovat výkon jednotlivých práv, kterých zákon přiznává kterékoli ze stran. Ač by se mohlo zdát, že v rámci principu dispozitivnosti je tomu naopak, soudy se ve svých rozhodnutích drží zavedených tezí, které předpokládají sjednání smluvní pokuty v mezích dobrých mravů a k naplnění předpokládaných funkcí (viz výše). Sankcionování samotného výkonu mezi tyto nepatří.¹⁵² Nelze tedy sjednat smluvní pokutu na odstoupení od smlouvy, na výkon práva vznášet námitky apod. Utvrzovací **institut smluvní pokuty se striktně vztahuje na porušení smlouvené, dostatečně definované smluvní povinnosti, nikoliv tedy na výkon subjektivních práv.** Tím není nutně dotčena platnost takových ujednání v rámci jiných zákonných smluvních ujednání, ale o smluvní pokutu by se v tomto případě nejednalo.¹⁵³

V případě ujednání smluvní pokuty a porušení jí utvrzované povinnosti, **náleží smluvní pokuta věřiteli bez ohledu na skutečnost, zda mu fakticky škoda vznikla.** Na druhou stranu nemá dále právní nárok na náhradu škody vzniklé tímto porušením smluvní povinnosti. To nezbavuje věřitele práva na náhradu škody z ustanovení, kterých se smluvní pokuta netýká a které neutvrzuje. Nejedná se o nároky konkurující, jen o souběžné. Z toho vyplývá nutnost konkrétního vyjádření, na které povinnosti resp. jejich porušení smluvní pokuta dopadá, nelze jen obecně stanovit, že dopadá na veškerá ustanovení daného smluvního vztahu, protože by takové ujednání bylo vágní.¹⁵⁴

ObčZ neupravuje samotnou formu smluvní pokuty. Z toho se dá soudit, že ji lze sjednat například ústně ale i dokonce konkludentně, což by do praxe mohlo do budoucna přinést nemalé potíže v rámci dokazování existence smluvní

¹⁵¹ §2048 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

¹⁵² Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 442-443

¹⁵³ Tintěra, Tomáš; Smluvní pokuta v ČR a Evropě; 2015, s. 78-79

¹⁵⁴ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1281-1283

pokuty.¹⁵⁵ Úprava smluvní pokuty v ObčZ dále přináší výslovnou možnost sjednat plnění peněžité i nepeněžité, tím se dle dikce ustanovení § 1722 ObčZ má ovšem na mysli plnění majetkového charakteru.¹⁵⁶

Uhrazením smluvní pokuty nezaniká obecně závazek mezi stranami ani povinnosti, které z něj plynou. Právo věřitele na plnění své pohledávky tím není dotčeno. Smluvní pokuta zde neplní funkci odstupného, věřitel proto může vyžadovat splnění primárního dluhu spolu se smluvní pokutou za porušení utvrzované povinnosti. Dispozitivnost občanského zákoníku se promítá i do tohoto ustanovení ObčZ § 2049, je tedy na stranách závazkového vztahu, zda se domluví odchýlně od právní úpravy.¹⁵⁷

Smluvní pokuta, jak ji pojímá současná právní úprava, má **akcesorickou povahu**, což znamená, že předpokladem jejího vzniku je existence nějakého platného primárního závazku. Pokud je tento závazek neplatný nebo nikdy ani nevznikl, nemohla v souladu se zákonem vzniknout ani smluvní pokuta.¹⁵⁸

K překonání akcesorické povahy může dojít za předpokladu, že smluvní závazek nějakým způsobem zanikl, například strana odstoupila od smlouvy nebo došlo k naplnění smlouvy, a zároveň došlo k porušení utvrzované povinnosti před tímto zánikem.¹⁵⁹ Pak může nárok na smluvní pokutu existovat nezávisle na primárním závazku, neboť smluvní pokuta není na rozdíl kupříkladu od úroku z prodlení příslušenstvím¹⁶⁰ pohledávky, ale je samostatným nárokem. Tedy lze vymáhat samostatnou žalobou bez ohledu na závazek, ze kterého plyne.

V souvislosti s uvedeným, v případě že dojde k cesi pohledávky, ve které je smluvna smluvní pokuta za porušení upravené povinnosti, dochází spolu s postoupením pohledávky na nového vlastníka i k postoupení samotné pokuty. Cedent má přitom právo na plnění ze smluvní pokuty za období, kdy mu pohledávka náležela, pokud v této době došlo k porušení smluvní pokutou

¹⁵⁵ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 450

¹⁵⁶ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1284 - 1287

¹⁵⁷ Tintěra, Tomáš: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku, 2013, s. 170

¹⁵⁸ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 446

¹⁵⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26.4. 2012 sp- zn. 33 Cdo 2632/2010,

¹⁶⁰ § 513 ObčZ ve znění účinném od 1.1. 2014

utvrzené povinnosti. Cesionáři náleží plnění ze smluvní pokuty až po postoupení pohledávky samotné.¹⁶¹

Ujednání o smluvní pokutě mezi sebou uzavírají výhradně věřitel a dlužník. Zákon připouští, aby bylo hrazeno mimo osoby věřitele i na účet osoby třetí, jednalo by se tak o smlouvu ve prospěch třetí osoby, kterou zákon sjednat umožňuje. Je také možné, aby za dlužníka zaplatila smluvní pokutu třetí osoba, ale nutno mít na paměti, že za zaplacení smluvní pokuty je stále odpovědný dlužník. **Ujednat prvotně, aby byla smluvní pokuta hrazena třetí osobou, nelze, neboť by došlo k překonání utvrzovacího charakteru smluvní pokuty a účelu její právní úpravy, přesto takové ujednání může být platné, zákon připouští ve své dispozitivnosti ujednat i nepojmenovaná smluvní ujednání. V tomto případě by ale spadalo do institutů spíše zajišťovacích¹⁶²**

Plnění, které lze požadovat pro případ porušení smluvené povinnosti, může mít nejrůznější podobu. Může být stanovena přesná výše v penězích (popřípadě v nepeněžitém plnění), ale může být i určen pouze způsob, kterým se celková výše vypočte. Je tedy možné sjednat například v případě prodlení dlužníka s plněním svého dluhu procentuální sazbu z celkové výše dluhu za každý započatý den prodlení, obdobně jako tomu je u úroku z prodlení. Je možné, aby úrok z prodlení existoval vedle smluvní pokuty (určené popsáním způsobem). Navíc dokonce mohou úroky z prodlení plynout i ze samotné smluvní pokuty. K tomuto souběhu může posléze soud přihlídnout na návrh dlužníka a moderovat celkovou výši smluvní pokuty, tak aby plnila své funkce a aby se nepříčila dobrým mravům, které ObčZ v rámci právních jednání předpokládá.

Samotná **výše smluvní pokuty** je velice problematická. ObčZ se nezmiňuje o její přesné výši nebo o hranici, kterou ve vymezení smluvní pokuty nelze překročit. Zákon pouze říká v § 2051 ObčZ, že ji může na návrh dlužníka moderovat soud a to s přihlédnutím ke konkrétní věci a zejména k utvrzované povinnosti. Ingerence soudu co do výše smluvní pokuty je přitom vázána na skutečnou vzniklou škodu váznoucí za porušením povinnosti, ke které se smluvní pokuta vztahuje. Výše škody se posuzuje to do doby rozhodnutí soudu. Jde-li

¹⁶¹ Patěk, Daniel: Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty), Právní rozhledy 8/2008, s. 294

¹⁶² Horák, Pavel: Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva, Právní rozhledy 19/2015, s. 649

v daném případě o smluvní pokutu v konkrétní výši, posuzuje se v poměru k celkové hodnotě závazku. Pro soud obtížnější variantou je situace, kdy je stanoven pouze způsob určení výše smluvní pokuty, typicky procentní sazbou. V tomto případě postupuje soud opět na základě kritérií uvedených v § 2051, přičemž v případě, že se rozhodne pro moderaci výše smluvní pokuty, vychází z celkové částky. Tu je oprávněn zmenšit, samotnou procentní sazbu měnit nemůže. Procentní sazba, která je ještě v daném případě akceptovatelná se hodnotí individuálně případ od případu. Z judikatury se za jistých okolností už 0,1% z celkové hodnoty závazku za každý den prodlení může považovat za nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu a za jiných okolností může být výše 3% v pořádku.¹⁶³ Judikatura Nejvyššího soudu říká, že výše smluvní pokuty může vystoupat na částku několikanásobně vyšší než je hodnota celého závazku, aniž by se jednalo o nepřiměřeně vysokou výši smluvní pokuty a to pokud je to důsledkem dlouhodobého prodlení dlužníka s placením. Záleží tedy vždy na individuálním posouzení daného případu s ohledem na předpoklad naplnění funkcí smluvní pokuty a to v mezích dobrých mravů.¹⁶⁴

Předpokladem moderace výše smluvní pokuty je podaný návrh dlužníka, pokud ale v průběhu řízení vyjdou najevo okolnosti nasvědčující tomu, že je smluvní pokuta zjevně nepřiměřeně vysoká, může soud snížit její výši i ze své vlastní iniciativy.¹⁶⁵ Příčí-li se výše smluvní pokuty dobrým mravům¹⁶⁶, lze ji určit za neplatnou jen v případě, že se dobrým mravům přičily již samotné okolnosti, které vedly k jejímu ujednání. Dosažená výše obecně nepředstavuje překážku dobrým mravům, což by měl ve svém rozhodnutí reflektovat soud a ustanovení o smluvní pokutě předně moderací snižovat a nikoliv je prohlašovat za neplatná.¹⁶⁷ Pokud vznikne škoda po rozhodnutí soudu o moderaci, je poškozený oprávněn domáhat se náhrady škody až do původní výše smluvní pokuty.

Zatímco většina ustanovení obsahující právní úpravu smluvní pokuty jsou dispozitivního charakteru, ustanovení § 2051 ObčZ je co do povahy kogentní.

¹⁶³ Petrov J., Výtisk M., Beran V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2078-2079

¹⁶⁴ Lavický Petr, Polišínská Petra: Judikatura k rekodifikaci zajištění a utvrzení dluhu, Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 179-180

¹⁶⁵ Lavický Petr, Polišínská Petra: Judikatura k rekodifikaci zajištění a utvrzení dluhu, Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 218-220

¹⁶⁶ § 580 odst. 1 ObčZ ve znění od 1.1. 2014

¹⁶⁷ Petrov J., Výtisk M., Beran V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 2080

Není tedy možné, aby strany smluvního vztahu vyloučily ze smlouvy možnost soudní moderace smluvní pokuty, ani nemohou samotný návrh na moderaci vázat smluvní pokutou.¹⁶⁸

Právo na plnění z ujednání o smluvní pokutě věřiteli vzniká porušením konkrétní utvrzované povinnosti, nedá se ale takto jednoznačně stanovit i doba, ve které se stává smluvní pokuta dospělou resp. u peněžitých dluhu splatnou. Smluvní vztah může obsahovat ustanovení o splatnosti smluvní pokuty, pak je splatná dnem, na který splatnost připadá. Případné úroky z prodlení ze zaplacení smluvní pokuty začnou běžet dnem následujícím.¹⁶⁹ Většinou ale žádný takový termín splatnosti ve smlouvě obsažen není. Dlužník je poté povinen zaplatit smluvní pokutu prvního dne od momentu, kdy o to věřitel požádá, tedy ode dne, kdy mu byla doručena výzva k zaplacení.¹⁷⁰

Předpokladem úspěšnosti věřitele v uplatnění svého práva vniklého na základě porušení utvrzované smluvní povinnosti je nutně spojeno i s otázkou promlčení. Právo na smluvní pokutu se jakožto samostatné majetkové právo promlčí nezávisle na primárním závazku. Právo věřitele na smluvní pokutu se promlčení po 3 letech (subjektivní lhůta), od chvíle kdy se dozvěděl o možnosti požadovat její zaplacení za porušení smluvní povinnosti, které se týká, nejpozději však uplynutím deseti let od chvíle, kdy právo dospělo (objektivní lhůta).¹⁷¹ Byla-li sjednána smluvní pokuta ve formě procentní sazby z celkové částky za každý započatý den prodlení dlužníka, promlčují se práva z každého jednotlivého dne samostatně. Lze si tak představit, že věřiteli v průběhu roku vznikne za každý den jedno právo, kterému běží promlčecí lhůta zvlášť.¹⁷² Nároků ze smluvní pokuty se lze úspěšně domáhat jen za dobu, po jakou existoval závazek, ze kterého právo na její zaplacení vycházelo, tedy po dobu, kdy nebyl tento závazek promlčen.¹⁷³

Smluvní autonomie v ujednáních o smluvní pokutě není ve všech závazkových vztazích upravena jednotným způsobem. **Zákon vymezuje**

¹⁶⁸ Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1290

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 998-1000

¹⁷⁰ Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, s. 1654-1655

¹⁷¹ Weinhold, Daniel: Promlčení a prekluze v soukromém právu, 1. vydání, 2015, s. 118-119

¹⁷² Patěk, Daniel: Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty), Právní rozhledy 8/2008, s. 294

¹⁷³ Lavický Petr, Polišenská Petra: Judikatura k rektifikaci zajištění a utvrzení dluhu, Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 183-185

v některých případech zvláštní právní úpravu smluvní pokuty. Typickým příkladem je zde oblast smluvního práva týkající se nájmu bytu a nájmu domu. Dle ObčZ nelze vázat institut smluvní pokuty na tyto smluvní vztahy, neb se jim přiznává chráněné postavení. **Ustanovení § 2239 zakotvuje nicotnost ujednání, které by zakládalo povinnosti nájemce platit smluvní pokutu.** Ujednání smluvní pokuty za porušení smluvní povinnosti pronajímatelem je dle dikce zákona v pořádku.¹⁷⁴

Další výjimkou je **oblast pracovněprávního závazkového práva**, která je zakotvena v zákoníku práce, dále ZP. V ZP je vymezena subsidiární povaha ObčZ v případech, kdy nelze použít samotného ZP, jakožto speciálního právního předpisu.¹⁷⁵ Ujednání o smluvní pokutě v rámci pracovněprávních vztahů je omezeno na případy, kdy tak stanoví ZP a takovými případy jsou ujednání o konkurenční doložce dle § 310 ZP.¹⁷⁶

Poslední z oblastí závazkového práva, které se budu věnovat, jsou **spotřebitelské smlouvy**. V těchto smlouvách vzhledem k jejich umístění v systému soukromého práva převládá princip dispozitivnosti a smluvní autonomie vůle. Je třeba ale říci, že přestože dle tohoto není smluvní pokuta z úpravy spotřebitelských smluv vyňata, musí být sjednána stranami vědomě a musí být součástí smlouvy samotné. To znamená, že je třeba včlenit ustanovení zakládající nárok na smluvní pokutu v případě porušení utvrzované povinnosti do listiny, která obsahuje znění smlouvy a ke které účastníci smluvního vztahu připojují své podpisy jako znamení souhlasu s uvedenými skutečnostmi. Ústavní soud se ve svém rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 3512/11 vyjádřil, že smluvní pokuta nemůže být (mimo zvláštní režim právní úpravy smlouvy o přepravě osob apod.) obsažena ve všeobecných obchodních podmínkách.¹⁷⁷ Tento požadavek vyplývá ze samotné podstaty vztahu mezi spotřebitelem a dodavatelem, ve kterém má ze zákona spotřebitel postavení strany slabší a proto se mu přiznává zvláštní ochrana, která se v právní úpravě ObčZ64, ze které Ústavní soud vychází, promítla v § 56. V rámci současné úpravy je tato problematika upravena v § 1813 a § 1814 ObčZ., i proto je možné považovat rozhodnutí Ústavního stále za aktuální. Na základě

¹⁷⁴ Kabelková, Eva, Dejlová, Hana: Nájem a pacht v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck., 2013, s. 158 - 160

¹⁷⁵ § 4 zákona č. 262/2006 Sb. ve znění od 1.1. 2012

¹⁷⁶ Tintěra, Tomáš: Smluvní pokuta v ČR a Evropě, 2015, s. 112-114

¹⁷⁷ Hussein, Faisal: Uplatnění všeobecných obchodních podmínek ve spotřebitelských smlouvách, Soudní Rozhledy 1/2014 s. 8

těchto ustanovení je zakázané takové ujednání, které zakládá v rozporu s požadavkem přiměřenosti významnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele. Konkrétně by se jednalo o skutečnost, kdy se spotřebitel nemohl řádně seznámit s obsahem smlouvy a vznikla mu tak povinnost plnit smluvní ujednání, o kterém při uzavírání smlouvy nevěděl. K tomu ObčZ upravuje v § 1811, že spotřebitel musí být s obsahem znění smlouvy jasně a srozumitelně seznámen.¹⁷⁸

Závěrem zmíním, že **dle právní úpravy smluvní pokuty se nepožaduje zavinění porušení smluvní povinnosti smluvní pokutou utvrzované. Postačí tedy objektivní odpovědnost za stav.** Není ale vyloučeno, aby si strany v rámci ujednání o smluvní pokutě určily toto odlišně.¹⁷⁹

6.2 Uznání dluhu

Uznání dluhu je druhým institutem utvrzení dluhu, který zákon ve výčtu v § 2010 ObčZ uvádí a dále upravuje zejména v § 2053 a § 2054 ObčZ. Jako typický představitel utvrzovacích institutů i prohlášení o uznání dluhu neposkytuje věřiteli nějakou dodatečnou jistotu, ze které by mohl věřitel v případě nesplnění dluhu uspokojit svoji pohledávku. Ze zákona neplyne povinnost dlužníka uznat dluh, který vůči věřiteli má.¹⁸⁰ Uznání dluhu je tak do značné míry dobrovolné. Uznání dluhu nepřináší osobě věřitele žádnou ekonomickou výhodu, čímž naplňuje charakter utvrzovacích institutů v rámci systematického členění občanského zákoníku. Uznáním dluhu se **zakládá vyvratitelná právní domněnka existence dluhu v době uznání.** V návaznosti na to je třeba říci, že uznání dluhu je i proto ve své povaze akcesorické, proto k platnosti tohoto uznání je třeba platnosti pohledávky, ze které dluh plyne.¹⁸¹

Na rozdíl od smluvní pokuty, upravené v textu práce výše, uznání dluhu neplní v rámci závazkového vztahu sankční ani uhrazovací funkci, neb sebou nenese ani další majetkový nárok. Jedinou funkcí, mimo implicitně obsažené

¹⁷⁸ Hulmák, Milan, Bezouška, Petr: Obchodní podmínky, smluvní pokuty a jiná ujednání, Právní rozhledy 1/2018, s. 7

¹⁷⁹ Pelikán, M.: Smluvní pokuta, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<http://www.bulletin-advokacie.cz/smluvni-pokuta>

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.4. 2010 sp. zn. 33 Cdo 3050/2008

¹⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.4. 2002 sp. zn. 33 Cdo 1171/2000

funkce utvrzovací, je **funkce preventivní**, která se v závazkovém vztahu projevuje ve dvou směrech.

Zaprvé: „ Uznáním dluhu se zakládá vyvratitelná právní domněnka o existenci uznaného závazku v době uznání. Důsledkem uznání závazku je tedy přesun důkazní povinnosti (důkazního břemene) z věřitele na dlužníka, na němž tak je, aby prokázal, že závazek nevznikl, zanikl či byl převeden na jiného. Skutečnost, které svědčí vyvratitelná právní domněnka, není předmětem procesního dokazování, a nebyla-li v řízení domněnka existence uznaného závazku vyvrácena, soud musí mít tuto skutečnost za prokázanou.“¹⁸² Na základě prohlášení dlužníka o uznání dluhu se proto výrazně posiluje procesní postavení věřitele a to v povaze, že je jeho pohledávka vůči dlužníkovi prokázána do té doby, než se v rámci řízení prokáže opak. Navíc v důsledku uznání dluhu dochází **k obrácení důkazního břemena z věřitele na dlužníka**. V případě soudního sporu je pak povinnost vyvracet domněnku existence dluhu na straně dlužníka a proto je tak uznání dluhu významným posílením věřiteli právní pozice.

V druhém směru se preventivní funkce uznání dluhu projevuje v ohledu promlčení. **Běh současné promlčecí lhůta se zastavuje. Uznáním dluhu počíná běžet zcela nová, jediná promlčecí lhůta** a to dnem, kdy uznání dluhu jako jednostranné právní jednání došlo věřiteli.¹⁸³ Pokud dlužník určil den splatnosti v rámci svého prohlášení o uznání dluhu, začne promlčecí doba plynout dnem následujícím po dnu splatnosti a zdali si stanovil jednotlivé splátky podle splátkového kalendáře, započne běh promlčecí lhůty den po splatnosti každé jedné z nich samostatně (dílčí plnění¹⁸⁴). **Promlčecí lhůta podle občanského zákoníku je stanovena na deset let podle § 639 ObčZ**. Výslovným uznáním dluhu lze obnovit nárok věřitele i k promlčené pohledávce, a to i v případě, že dlužník nevěděl, že může uplatnit námitku promlčení. K formě výslovného a konkludentního uznání dluhu viz níže. Dále se uznání dluhu nevztahuje na úroky

¹⁸² Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 13/2010, C 9209. Uznání dluhu a jeho procesní důsledky

¹⁸³ Tintěra, Tomáš: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku, 2013, s. 183

¹⁸⁴ K rozdílu mezi dílčím a částečným plněním závazků podle obch. Zákoníku, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<http://www.msblegal.cz/pravni-aktuality/k-rozdilum-mez-dilcim-a-castecnym-plnenim-zavazku-podle-obch-zakoniku.html>

a ta opětuující se plnění, jejichž dospělost nastala až po uznání dluhu, pro tyto tedy nepočíná běžet nová promlčecí lhůta.¹⁸⁵

Prohlášení o uznání dluhu lze učinit ohledně jakéhokoliv dluhu s výjimkou situace, kdy nelze uznat dluh plynoucí ze závazku během lhůty k odstoupení od tohoto závazku. Takové prohlášení by bylo neplatné.¹⁸⁶ Obdobně jako tomu je v případě zmíněné smluvní pokuty, v některých případech se vylučuje možnost dlužníka uznat dluh. Zvláštní úprava uznání dluhu obsahuje tak typicky § 2878, kde je zakotveno, že se nepřihlíží k uznání dluhu v případě, že pohledávka věřitele pochází ze sázky nebo úvěru vědomě poskytnutého k sázce. Stejně tak je tomu i v případě hry a losu, pro které platí ustanovení o sázce subsidiárně.¹⁸⁷

Zákon umožňuje uznat dluh před jeho splatností¹⁸⁸, na základě toho pak běží pouze jediná desetiletá promlčecí lhůta namísto lhůty, která vyplývá ze zákona. Právní úprava umožňuje uznat i dluh neexistující, přičemž toto jednání samo o sobě není stíženo neplatností, protože uznání dluhu zakládá vyvratitelnou právní domněnka existence dluhu v době uznání. Na dlužníkovi bude povinnost tuto skutečnost vyvrátit důkazem opaku.¹⁸⁹

Občanský zákoník ve své úpravě uznání dluhu předpokládá jeho uskutečnění ve dvou formách. Tou první je dle § **2053 forma písemná**, kde dlužník uzná svůj dluh v konkrétní výši a rovněž uzná i důvod jeho vzniku. V případě písemné formy uznání dluhu se do praxe dá jen doporučit volit formu notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti, který je možné posléze přímo využít jakožto exekuční titul. Z listiny, na které je uznání zaznamenáno, musí být patrný důvod vznik dluhu, výše utvrzovaného dluhu a pochopitelně musí být také zřejmé, že dlužník prostřednictvím této listiny dluh ze své vůle uznává.¹⁹⁰ Pokud dlužník uzná dluh jen částečně, nastanou účinky uznání dluhu jen pro tuto vyslovenou část. Součástí tohoto jednostranného právního jednání dlužníka by mělo být ustanovení, ve kterém je upřesněn důvod vzniku dotčeného dluhu. Pro naplnění zákonné formy však postačí, aby byl zmíněn i odkaz na jiné právní

¹⁸⁵ Weinhold, Daniel: Promlčení a prekluze v soukromém právu, 1. vydání, 2015, s. 158 – 166.

¹⁸⁶ Weinhold, Daniel: Promlčení a prekluze v soukromém právu, 1. vydání, 2015, s. 158 – 166.

¹⁸⁷ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 481-483

¹⁸⁸ Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2251 – 2253.

¹⁸⁹ Lavický Petr, Polišínská Petra: Judikatura k rektifikaci zajištění a utvrzení dluhu, Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 263-264.

¹⁹⁰ Tintěra, Tomáš: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku, 2013, s. 184

jednání, ze které důvod dostatečně vyplývá. Vzhledem k jednostrannosti tohoto jednání je podmínkou pro platnost uznání dluhu skutečnost, že jej uzná sám dlužník. Ani na základě uznání dluhu insolvenčním správcem nemůžou nastat účinky institutu uznání dluhu, tak jak je upravuje občanský zákoník.¹⁹¹ Podle zákona se také nepožaduje souhlas věřitele s uznáním dluhu. Souhlas je ovšem vyžadován v případě dlužníkových ručitelů, na které uznání dluhu dopadá. Pokud jimi není souhlas výslovně dán, není uznání dluhu vůči nim účinné.¹⁹²

Zákon dále připouští i **konkludentní** variantu **uznání dluhu** jako možnou a platnou. Tato je upravena v § 2054 ObčZ a vychází ze dvou situací, na základě kterých lze mít za to, že byl dluh uznán co do důvodu a výše. V odstavci prvním tohoto paragrafu je upravena situace, kdy se za uznání dluhu považuje placení úroků a to vzhledem k výši částky, ke které se placené úroky vztahují. Odstavec druhý pak předpokládá, že pokud dlužník alespoň částečně plní na jistinu, uznává tím svůj dluh vůči věřiteli i ve zbytkovém rozsahu a to za předpokladu, že není možné na základě jiných okolností soudit, že toto dlužník svým jednáním nezamýšlel.¹⁹³ Na rozdíl od výslovného uznání dluhu se v rámci konkludentního vylučuje, aby byla pohledávka promlčena. Konkludentní uznání dluhu promlčeného, tak nezpůsobuje obnovení promlčení lhůty. Občanský zákoník rovněž umožňuje uznat dluh plněním na část dluhu osobou třetí, tedy odlišnou od osoby dlužníka a to za předpokladu jeho souhlasu. Pokud dlužník v rámci tohoto souhlasu nenamítá neexistenci zbytku dluhu, považuje se dluh uznaným v jeho celé výši.¹⁹⁴

Současná právní úprava odstraňuje dvojkolejnost staré právní úpravy obsažené v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. a obchodním zákoníku č. 513/1991 Sb. a v důsledku tak zjednodušuje jeho využití v běžném životě.

¹⁹¹ Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016., s. 469-470.

¹⁹² Šperková, K.: Uznání dluhu v nové právní úpravě, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<https://www.epravo.cz/top/clanky/uznani-dluhu-v-nove-pravni-uprave-97115.html>

¹⁹³ Brim, Luboš: K procesněprávním účinkům konkludentního uznání dluhu částečným plněním, Právní rozhledy 4/2017, s. 133

¹⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2014, sp. zn. 23 Cdo 405/2013

6.3 Jiné způsoby utvrzení dluhu

Ačkoliv ObčZ upravuje instituty utvrzení dluhu pouze v § 2048-2054 a to ve formě uznání dluhu a smluvní pokuty, nelze tímto vyloučit existenci jiných prostředků, které mohou posloužit věřiteli k zajištění závazku obdobným způsobem. Ani sám ObčZ na základě své dispozitivní a subsidiární povahy toto nevyklučuje. Následující stránky této kapitoly se tak věnují vybraným institutům, které je možné k utvrzení dluhu využít.

6.3.1 Směnka vlastní

Směnka vlastní představuje významný právní nástroj, v rámci kterého dává výstavce bezpodmínečný slib, že zaplatí majiteli směnky směnečnou sumu. Právní úprava vlastní směnky vychází z § 75 a násl. zákon směnečného a šekového č. 191/1950 Sb. ve znění účinném od 1.1. 2014. Směnka vlastní může rovněž představovat jeden z možných způsobů utvrzení dluhu. V souvislosti s tímto se dá říct, že prostřednictvím směnky vlastní se dlužník jakožto výstavce zavazuje zaplatit určitou částku majiteli směnky, kterým je v tom případě věřitel a jehož jméno je zpravidla poznamenáno na směnce. Směnka svým významem odpovídá cennému papíru, který je nejčastěji vystavený na řad.¹⁹⁵ Podle § 75 směnečného a šekového zákona „vlastní směnky obsahuje:

- a. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;*
- b. bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;*
- c. údaj splatnosti;*
- d. údaj místa, kde má být placeno;*
- e. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;*
- f. datum a místo vystavení směnky;*
- g. podpis výstavce.”*

Není-li v rámci vlastní směnky resp. listiny, na které je sepsána obsažena některá z uvedených náležitostí zakládá to neplatnost této směnky, ledaže zákon

¹⁹⁵ Směnka vlastní a směnka cizí, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<https://www.epravo.cz/top/clanky/smenka-vlastni-a-smenka-cizi-11407.html>

předpokládá a upravuje výjimku. Typicky v případě, že směnka neobsahuje údaj o splatnosti, vychází se z toho, že se jedná o tzv. vista směnku neboli směnku na viděnou, která zakotvuje povinnost výstavce uhradit směnečnou sumu při předložení směnky majitelem, tedy prakticky kdykoliv.¹⁹⁶

Přednosti směnky vlastní lze spatřovat jednak v její snadné převoditelnosti. Dále pak v její povaze, která je neakcesorická k hlavnímu závazkovému vztahu. Platnost a existence směnky pak není závislá na platnosti a existenci dluhu, který utvrzuje. Je-li dluh neplatný, nezakládá to obecně neplatnost samotné směnky, té je třeba se následně dovolat. Plnění na směnku vlastní nezbavuje dlužníka povinnosti plnit dluh vyplývající z utvrzovaného závazku. Tyto dvě povinnosti tak existují vedle sebe. Splnil-li dlužník dluh plynoucí ze směnky a věřitel po něm stále požaduje plnění z utvrzovaného závazku, měl by se dlužník bránit v rámci vykonávacího řízení námitkou plnění na utvrzovací směnku, neb není podstatou vlastní směnky přinést věřiteli jiné plnění, než to, na které má obecně nárok z utvrzovaného závazku. V návaznosti na zmíněné lze navrhnout, aby si strany v rámci závazku a stejně tak v rámci směnky sjednaly utvrzovací charakter této směnky.¹⁹⁷

Zásadní předností směnky je pak možnost věřitele v případě neuhrazení stanovené částky podat k soudu proti dlužníku návrh na vydání **směnečného platebního rozkazu** podle § 175 občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. ve znění účinném od 1.1 2014. Po vydání tohoto rozkazu má dlužník lhůtu patnácti dnů na podání odůvodněných námitek. Nedojde-li k podání odůvodněných námitek, nabývá směnečný platební rozkaz po uplynutí patnácti denní lhůty právní moci a stává se tak podkladem pro případné vykonávací řízení.¹⁹⁸ Závěrem lze tedy říci, že utvrzovací charakter směnky vlastní se promítá ve značně zjednodušené pozice věřitele v rámci vymožení pohledávky, na kterou má věřitelé právo.

¹⁹⁶ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 322-323 s.

¹⁹⁷ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 324 s.

¹⁹⁸ Svoboda K., Smolík P., Levý J., Šínová R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 735 a násl. s.

6.3.2 Dlužní úpis

Uznání dluhu a směnka vlastní, o nichž byla řeč výše, představují zvláštní formu dlužního úpisu, který v takové podobě vyžaduje splnění stanovených podmínek (viz výše). Nejsou-li splněny všechny tyto podmínky, může to sice znamenat neexistenci utvrzovacího institutu v zamýšlené podobě, nicméně existence dlužního úpisu v obecné formě tímto nemusí být nutně dotčena. Právní úprava dlužního úpisu vychází z § 1952 ObčZ. Základní myšlenka tohoto ustanovení vychází z možnosti uznání existence dluhu dlužníkem před jeho splatností nebo před jeho splněním. Dále pak z tohoto ustanovení vyplývá právo dlužníka požadovat po věřiteli potvrzení uhrazení dluhu nebo jeho části. Je-li dluh splněn, má věřitel povinnosti vrátit dlužníkovi dlužní úpis.¹⁹⁹ Neobdrží-li dlužník potvrzení o splnění dluhu (kvitanci), zakládá zákon vyvratitelnou právní domněnku splnění dluhu k momentu vrácení dlužního úpisu do rukou dlužníka. Vrátil-li věřitel dlužní úpis dlužníkovi, aniž by bylo splněno, má se za to, že utvrzovaný dluh byl již splněn. Částečné plnění se pak vyznačí na dlužní úpis, popřípadě je dlužníkovi dáno potvrzení, které je způsobilé částečné plnění prokázat.²⁰⁰

Každé uznání dluhu lze považovat za dlužní úpis, pokud je jej dlužník učil dle § 2053 ObčZ. Uznáním dluhu v konkludentní formě nezakládá dlužní úpis. Není-li v některém aspektu naplněna zákonná forma uznání dluhu, například není zmíněn důvod vzniku dluhu, nevylučuje to platnost tohoto prohlášení v „obecné“ formě dlužního úpisu. Na základě toho však s tímto nejsou spojeny zákonné účinky, jako by tomu bylo v případě uznání dluhu samotného. V procesním postavení věřitele to však minimálně představuje v rámci řízení použitelný důkaz sloužící v jeho prospěch.²⁰¹

Obdobě v případě nesplnění všech nezbytných náležitostí směnky, je třeba poznamenat, že takovéto právní jednání může představovat obecnou formu dlužního úpisu dle § 1952 ObčZ.²⁰²

¹⁹⁹ Důvodová zpráva k ObčZ

²⁰⁰ Tintěra, Tomáš: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku, 2013, s. 186-187

²⁰¹ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 320s.

²⁰² Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 321 s.

6.3.3 Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti

Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti je typickým představitelem prostředků, které je možné využít k utvrzení dluhu a které navzdory jejich utvrzovací povaze nenajdeme mezi instituty utvrzení dluhu v ObčZ. Právní úprava tohoto zápisu vychází z § 71a a násl. notářského řádu č. 359/1992 Sb. ve znění účinném od 1.1. 2014. Notářským zápisem se svolením k přímé vykonatelnosti se osvědčuje určité právní jednání, v souvislosti s utvrzením dluhu se bude zpravidla jednat o závazkový vztah mezi dlužníkem a věřitelem, ze kterého pro dlužníka plyne povinnost splnit svůj dluh a věřiteli vzniká právo na uspokojení své pohledávky. Rysy utvrzení dluhu se v tomto případě projevují v pozici věřitele, kterému notářský zápis sice nezaručuje možnost uspokojení své pohledávky skrze poskytnutou jistotu (nezajišťuje dluh), ale umožňuje mu v případě nesplnění dluhu podat návrh na zahájení exekučního řízení, aniž by musel projít přes řízení před soudem popřípadě před rozhodčím soudem.²⁰³ Současně se také věřitele při zvolení tohoto způsobu utvrzení zbavuje budoucích obav z neúspěšného řízení před soudem. Dále je na místě poznamenat, že v rámci vykonávacího řízení není přezkoumáván notářský zápis, který se zde považuje za exekuční titul. Obecně se tedy vychází z presumpce správnosti notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti.²⁰⁴ Věřitel se tímto také zbavuje nutnosti vynaložit další náklady na vymožení své pohledávky, k čemuž by v případě soudního řízení nepochybně došlo a zároveň odměna notáře za sepsání notářského osvědčení se zpravidla přičítá k tíži dlužníka. Dá se tak prohlásit, že utvrzení dluhu prostřednictvím notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti je pro věřitele velice efektivní a finančně nenáročný způsob, jak značně zabezpečit svoji pohledávku.²⁰⁵

Podle notářského řádu je možné rozlišovat **tři kategorie notářských zápisů se svolením k přímé vykonatelnosti**.

Zprv, se tímto notářským zápisem osvědčuje právní jednání, kdy se dlužník zavazuje k plnění peněžitého dluhu věřiteli nebo ve prospěch věřitele a

²⁰³ Jan Bureš, Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti, Ad Notam 2/2013, s. 29

²⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května sp. zn. Cdo 3326/2007

²⁰⁵ Ivanová, V.; Zejda, D.: Notářské zápisy s doložkou přímé vykonatelnosti, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<https://www.epravo.cz/top/clanky/notarske-zapisy-s-dolozkou-prime-vykonatelnosti-89729.html>

zároveň tímto dlužník dává svolení, aby podle tohoto zápisu (exekučního titulu) bylo provedeno vykonávací řízení, pokud nedojde k řádnému a včasnému splnění dluhu. Ze zápisu pak musí vyplývat výše dluhu, doba jeho plnění, popis závazkového vztahu a pochopitelně i popis účastníků tohoto vztahu. Pokud není v notářském zápisu uvedena doba, ve které je dlužník povinen uhradit svůj dluh, není tento zápis materiálně vykonatelný.²⁰⁶ Tato forma notářského zápisu je upravena v § 71a odst. 1 notářského řádu.

Zadruhé, podle § 71b lze formou notářského zápisu osvědčit dohodu, ve které se dlužník zavazuje ke splnění dluhu vyplývajícího z konkrétního závazkového vztahu věřiteli nebo ve prospěch věřitele a opět dává svolení s jeho přímou vykonatelností. Jak v první tak v této variantě notářského zápisu se nejedná o jednostranné právní jednání. Vyžaduje se proto souhlasného projevu vůle obou stran. Byl-li sepsán notářský zápis pouze jednou ze stran, nemůže být využit jakožto exekuční titul a to i v případě, kdy tato osoba svolila k přímé vykonatelnosti tohoto zápisu.²⁰⁷

Třetí kategorie notářských zápisů, kterých lze využít k utvrzení dluhu, tvoří osvědčení o existenci peněžité pohledávky vyplývající ze závazkového vztahu mezi dlužníkem a věřitelem²⁰⁸. Ve své podstatě se jedná o jednostranné právní jednání dlužníka ve formě notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti, kdy tento dlužník uznává již existující dluh. Možnost využití tohoto notářského zápisu byla již naznačena v kapitole o uznání dluhu.

Na závěr této kapitoly doplním, že podle § 71c notářského řádu jsou všechny nastíněné notářské zápisy se svolením k přímé vykonatelnosti úředními listinami, které svým charakterem odpovídají **evropskému exekučnímu titulu**.²⁰⁹

²⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. července 2004, sp. zn. 20 Cdo 928/2003

²⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. července 2004, sp. zn. 20 Cdo 928/2003

²⁰⁸ § 71a odst. 2 zákona č. 358/1992 Sb. znění účinném od 1. 1. 2014

²⁰⁹ Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, 329 s.

7 Srovnání české a slovenské právní úpravy zajištění a utvrzení dluhu

Následující text podává vzhledem k rozsahu práce krátké srovnání české právní úpravy zajištění a utvrzení dluhu s právní úpravou Slovenska. Právní úprava našeho souseda byla vybrána zejména z důvodu historického, obě právní úpravy, jak naše tak slovenská, vycházejí ze stejného základu, kterým je občanský zákoník č. 40/1964 Sb. a obchodní zákoník 513/1991 Sb., přičemž na Slovensku jsou tyto právní předpisy v novelizované podobě dosud účinné. Proto následující text umožňuje nahlédnout mimo srovnání se zahraniční právní úpravou Slovenska i v zásadě do právní úpravy účinné před 1. lednem 2014, tedy před nabytím účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

Právní úprava Slovenska je postavena na dvojkolejnosti, prvotně je tedy potřeba zkoumat, zda se daný právní vztah vztahuje k obchodnězávazkovým vztahům, popřípadě jiným vztahům souvisejícím s podnikáním. Dojdeme-li k závěru, že se jedná o takový vztah, je třeba vycházet z právní úpravy zajištění závazků obsažené v *obchodném zákoníku č. 513/1991 Zb.* (dále jen ObchZ). K této právní úpravě je pak subsidiárně použitelný *občianský zákoník č. 40/1964 Zb.* (dále jen ObčZ64). Neobsahuje-li obchodní zákoník v daném směru právní úpravu, vychází se z občanského zákoníku. ObčZ64 pak představuje právní úpravu, která se aplikuje čistě na občanskoprávní vztahy.

Začátkem je třeba dále zmínit, že slovenská právní úprava nerozlišuje mezi zajištěním a utvrzením dluhu, namísto toho tyto termíny podřazuje pod zajištění závazků nebo chcete-li „*Zabezpečenie záväzkov*“. Právní úprava zajištění závazků je obsažena zejména v osmé části, hlavě první, oddílu pátém, v § 544 - § 558 ObčZ64. V rámci ObchZ je právní úprava zajištění závazků zakotveno v třetí části, dílu šestém v § 300 - § 323.

Mezi základní instituty zajištění závazků podle slovenského práva patří:

- a) *Zmluvná pokuta*
- b) *Ručenie*
- c) *Dohoda o zrážkach zo mzdy a z iných príjmov*
- d) *Záložná zmluva*
- e) *Zabezpečovací prevod práva*

- f) *Zabezpečovacie postúpenie pohľadávky*
- g) *Uznanie dlhu*
- h) *Zábezpeka*

Ad a) Právní úprava Slovenska oproti naší výslovně požaduje písemné ujednání smluvní pokuty. Zásadním rozdílem je možnost dlužníka prokázat, že porušení smluvní povinnosti, na které se smluvní pokuta vztahuje, nezavinil a na základě toho se zbavit povinnosti zaplatit tuto smluvní pokutu.²¹⁰ Uvedené však neplatí v rámci obchodněprávních vztahů, kde postačí objektivní odpovědnost.²¹¹ Slovenská právní úprava rovněž jako naše umožňuje soudu moderovat nepřiměřeně vysokou smluvní pokuty, nicméně v dotčeném ustanovení vypouští slovo na „návrh dlužníka“, z čehož by se dalo usuzovat, že soud zkoumá nepřiměřenost smluvní pokuty i bez návrhu z úřední povinnosti. Ovečková k tomuto říká, že předpokladem pro případnou moderaci smluvní pokuty soudem je návrh dlužníka, neb nelze zahájit rozhodování o moderaci smluvní pokuty bez návrhu.²¹²

Ad b) Ručení vychází z právní úpravy ObchZ a ObčZ64, je tak obdobně jako v případě smluvní pokuty upravena dvojmo. První úprava ručení je velice podobná naší, rozdíl můžeme spatřovat v občanskoprávních vztazích, kde ručení vzniká na základě dohody účastníků.²¹³ ObchZ pak již stejně jako ObčZ vychází z prohlášení ručitele, že uspokojí věřitele, pokud dlužník nesplní svůj dluh. ObčZ však oproti ObchZ výslovně uvádí, že je třeba akceptace ručitelského prohlášení ze strany věřitele.

Ad c) Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů dle slovenské právní úpravy obsažené v ObčZ64 vyžaduje písemnou formu. ObčZ toto nevyžaduje. Maximální možná srážka se řídí pak řídí maximem, které lze dlužníkovi srazit v rámci výkonu rozhodnutí.²¹⁴ Na rozdíl od právní úpravy ObčZ se nevyžaduje souhlasu zaměstnavatele k uzavření dohody o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů. Strohá slovenská právní úprava tohoto právního institutu rovněž neobsahuje ustanovení týkající se placení nákladů spojených s placením srážek, což může znamenat pro plátce mzdy nadbytečnou finanční zátěž, a to i z toho

²¹⁰ § 545 odst. 3 zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

²¹¹ § 300 a § 374 zákona č. 513/1991 Zb. ve znění od účinném od 1.1. 1992

²¹² Ovečková, O.: Zmluvná pokuta. 2. Vydání. Bratislava: Iura Edition, 2011, 188 s.

²¹³ § 546 zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

²¹⁴ § 551 odst. 1 zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

důvodu, že není omezen druh závazků, které lze tímto způsobem zajistit. Není tak vyloučeno, aby Slováci takto zajišťovali bez souhlasu zaměstnavatele i běžné spotřebitelské úvěry.

Ad d) Zajištění závazku prostřednictvím *záložné zmluvy* vychází předně z části ObčZ64, která se věnuje věcným právům k věcem cizím. Zřízením záložného práva vzniká věřiteli právo upokojit svoji pohledávku z výtěžku zpeněžení poskytnuté zálohy pro případ, že nedojde k řádnému a včasnému splnění dluhu. Oproti úpravě zástavního práva lze zřídit záložné právo i schválenou dohodou dědiců o vypořádání dědictví.²¹⁵ Zálohou může být věc, právo, jiná majetková hodnota, byt, nebytový prostor, které jsou převoditelné, pokud zákon nestanovuje jinak.²¹⁶ Vznik záložného práva je obecně podmíněn jeho registrací v *Notárskom centrálnom registri záložných práv*.²¹⁷

Ad e) Slovenská právní úprava zajišťovacího převodu práva je oproti naší značně rozsáhlejší, přičemž hlavním rozdílem je skutečnost, že v rámci tohoto institutu se dočasně převádí na věřitele právo, ze kterého může v případě nesplnění dluhu uspokojit svoji pohledávku a to předně uspokojením z výtěžku zpeněžení tohoto práva.²¹⁸ Oproti tomu úprava ObčZ pro případ nesplnění dluhu vychází pouze z toho, že se dočasný převod stane trvalým a nepodmíněným. V rámci ObčZ64 je vyloučeno, aby si strany před dospělostí dluhu ujednaly, že si věřitel k uspokojení pohledávky převáděné právo ponechá.²¹⁹ Smlouva o zajišťovacím převodu práva musí mít výhradně písemnou formu a musí oproti naší úpravě navíc obsahovat předně údaj o minimální ceně, dojde-li k dražbě. Zajišťovací převod práva je dle úpravy ObčZ64 výslovně nefiduciární, tedy že splněním dluhu dochází ke zpětnému převodu převedeného práva.

Ad f) Institut zajištění postoupením pohledávky má dle slovenské právní úpravy samostatné místo mezi způsoby zajištění závazku. Zatímco v ObčZ je toto v zásadě subsumováno pod zajišťovací převod práva. Obecně se dá říci, že dluh lze zajistit postoupením pohledávky, připouští-li zákon, aby tato pohledávky byla postoupena. Nemožnost postoupení pohledávky je upravena v § 525 ObčZ64 a

²¹⁵ § 151b odst. 1 zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

²¹⁶ § 151d odst. 1 zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

²¹⁷ § 151e zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

²¹⁸ § 553c odst. 1 zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

²¹⁹ § 553c odst. 2 zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

oproti naší právní úpravě je zde založena nemožnost postoupit pohledávku, pokud nemůže být postižena výkonem rozhodnutí.

Ad g) Uznání dluhu představuje opět právní institut s duplicitní právní úpravou obsaženou v ObchZ a ObčZ64. Podle ObchZ je uznání dluhu účinné i vůči ručiteli, aniž by s tímto musel vyslovit souhlas.²²⁰ Dále pak podle ObchZ se uznáním dluhu zastavuje běh dosavadní promlčecí lhůty a počíná běh nové v trvání čtyř let.²²¹ Konkludentní uznání dluhu jak je upraveno v ObčZ je v rámci slovenské právní úpravy umožněno jen ve vztazích podle ObchZ.²²² Písemné uznání promlčeného dluhu je účinné jen v případě, že ten, kdo dluh uznává, o promlčení věděl. Na vztahy v rámci ObčZ64 se pak podle § 110 odst. 1 aplikuje desetiletá promlčecí lhůta.

Ad h) Zábezpeka neboli podle našeho práva jistota je v rámci slovenského práva zařazena mezi jednotlivé instituty zajištění, přičemž kdo je povinen dát jistotu, učiní své povinnosti za dost zřízením záložného práva nebo způsobilým ručitelem.²²³

Posledním institutem zajištění závazků dle slovenské právní úpravy, který zmíním, je bankovní záruka, jejíž úprava vychází z § 313 a násl ObchZ a jejíž úprava je v zásadě totožná s právní úpravou naší finanční záruky s tím rozdílem, že osoba výstavce je zde omezena příznačně podle názvu tohoto institutu na banky.

²²⁰ § 323 odst. 3 zákona č. 513/1991 Zb. ve znění od účinném od 1.1. 1992

²²¹ § 407 odst. 1 zákona č. 513/1991 Zb. ve znění od účinném od 1.1. 1992

²²² § 407 odst. 2, 3 zákona č. 513/1991 Zb. ve znění od účinném od 1.1. 1992

²²³ § 555 zákona č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992

8 Závěr

Tato práce se věnovala tématu „zajištění závazků a utvrzení dluhu“ podle platné a účinné právní úpravy vycházející především z občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Cílem práce bylo vzhledem ke značné šíři zpracovávané problematiky poskytnout základní informace vztahující se jednak k obecné úpravě zajištění a utvrzení dluhu a dále pak předně k jednotlivým zajišťovacím a utvrzovacím institutům. Rozhodnutí zvolit jako náplň diplomové práce problematiku zajištění a utvrzení dluhu vycházelo zejména z aktuálnosti tohoto tématu. Vznik závazkových právních vztahů je na denním pořádku. V souvislosti s tím také vznikají pochopitelně i potřeby subjektů těchto vztahů chránit a zabezpečit své zájmy.

Právní úprava občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. odstraňuje dosavadní dvojkolejnou právní úpravu vycházející z občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb., v rámci které nebylo rozlišováno mezi instituty zajišťujícími a utvrzujícími. Stará právní úprava znala jedinou kategorii, kterou bylo zajištění závazků, přesto však operovala s termíny jako zajištění pohledávky, zajištění dluhu, popřípadě i zajištění nároku. Dle této úpravy právní termín závazek vyjadřoval jednak závazkovou povinnosti dlužníka, kterou měl vůči věřiteli, a dále také závazkový právní vztah obecně. V rámci ObčZ se závazkem rozumí obecně jen závazkový právní vztah. ObčZ se pak dle důvodové zprávy pokouší odstranit nesoulad právní terminologie ohledně skutečnosti, co se ve skutečnosti zajišťuje. Závěr vycházející z důvodové zprávy říká, že jistota se v závazkových právních vztazích poskytuje za dluh, proto by se také mělo hovořit o zajištění dluhu. Právní úprava ObčZ tak ve výsledku upravuje zajištění dluhu a nově také zavádí kategorii utvrzení dluhu. V souvislosti se zmíněným musím říci, že přes cíle stanovené v důvodové zprávě zůstává terminologie ObčZ na některých místech různorodá, kupříkladu § 1937 ObčZ výslovně mluví o zajištění závazku, proto není v zásadě chybné ani označení, které nese tato diplomová práce, v podobě „zajištění závazků a utvrzení dluhu“. Osobně však v rámci této práce setrávám na nově zavedeném označení zajištění a utvrzení dluhu.

Zajištěním dluhu je věřiteli dána jistota v podobě majetku nebo plnění třetí osoby, ze které má věřitel právo uspokojit svoji pohledávku na případ, že dlužník řádně a včas nesplní svůj dluh. Příkladem majetkové jistoty může být zástavní

právo, zajišťovací převod práva, dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů aj. Osobní plnění dluhu třetí osobou pak zajišťuje dluh typicky u ručení či finanční záruky.

V rámci utvrzení dluhu není věřiteli dána žádná jistota, namísto toho je zvýhodněn jinak. ObčZ uvádí, že dluh lze utvrdit sjednáním smluvní pokuty nebo uznáním dluhu. V případě uznání dluhu dochází ke značnému zlepšení pozice věřitele, neboť v případě soudního nebo rozhodčího řízení je dána právní domněnka existence dluhu v době uznání. Proto je na dlužníkovi, aby případně existenci dluhu vyvracel. Uznání dluhu dále způsobuje zastavení běhu současné promlčecí lhůty a současně počátek běhu nové, jediné, desetileté promlčecí lhůty. Ujednáním smluvní pokuty vzniká právo požadovat ujednané plnění, dojde-li k porušení smluvní povinnosti, ke které se smluvní pokuta vztahuje. Váže-li se smluvní pokuta na řádné splnění dluhu, zvyšuje tak fakticky i pravděpodobnost věřitele na uspokojení jeho pohledávky, neb nesplní-li dlužník dluh řádně a včas, vzniknou mu dodatečné výdaje.

Právní úprava zajištění a utvrzení dluhu je dispozitivního charakteru a klade tak značný důraz na autonomii vůle stran závazku. Proto nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si strany dohodnout podobu svých práv a povinností nezávisle na zákonné dikci. V důsledku čehož pak v praxi může docházet k tomu, že jsou některé charakteristické rysy právních institutů zajištění a utvrzení dluhu vypouštěny či měněny. Jako typický příklad může sloužit vypuštění subsidiární povahy ručení, v rámci čehož by pak nebylo povinností věřitele prvotně vyzvat dlužníka k plnění a mohl by tak požadovat uspokojení své pohledávky rovnou prostřednictvím osoby ručitele. Takto upravené ručení by tak připomínalo právní úpravu finanční záruky.

Přestože zákon v části věnující se zajištění a utvrzení dluhu zmiňuje jen vybrané právní instituty, není vyloučeno, aby obdobnou povahu naplňovaly i jiné. O zajišťovací nebo utvrzovací povaze těchto jiných právních institutů je pak možné více či méně diskutovat. Do prostředků sloužících k zajištění lze nepochybně řadit zadržovací právo, jehož právní úprava je zařazena do věcných práv k věci cizí. Dle mého názoru je velice zdařilým způsobem zajištění dluhu pojištění úvěru nebo záruky, kterými lze zajistit jak osobou věřitele pro případ, že by nebyla jeho pohledávka uspokojena, tak i dlužníka, pro případ, že by mu

vznikla povinnost plnit z ručitelského závazku, jistoty apod. Zajištění dluhu prostřednictvím těchto druhů pojištění je o to výhodnější, pokud je pojistné připočteno k dluhu, již při sjednání smlouvy.

ObčZ je dále právním předpisem subsidiárním, z čehož plyne, že se aplikuje na právní vztahy, pokud neexistuje právní úprava speciální. Ve výsledku tak mohou upravovat a upravují některé způsoby zajištění a utvrzení dluhu speciální zákony. Významným způsobem utvrzení dluhu je dle mého názoru notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti, který obecně opravňuje věřitele v případě, že dlužník nesplní svoji povinnost, podat rovnou návrh na zahájení exekučního řízení, aniž by musel projít přes soudní nebo rozhodčí řízení. V kombinaci s uznáním dluhu, tedy ve formě notářského zápisu uznání dluhu se svolením k přímé vykonatelnosti, se jedná o zásadní prostředek, který věřiteli značně vylepšuje postavení v rámci závazku.

Právní úprava většiny institutů na mě působí velice zdařilým dojmem. Výhrady bych měl v případě zajišťovacího převodu práva, které je přes svoji podobu s právem zástavním upraveno pouze v několika málo paragrafech. Preciznější právní úpravu by si tento institut žádal také vzhledem k tomu, že jedná fakticky o převod práva, byť o dočasný a podmíněný, zatímco v případě zástavního práva zůstává zástava ve vlastnictví zástavního dlužníka. Dále bych u zajišťovacího převodu práva ocenil úpravu ohledně skutečnosti, kdy dlužník nesplní dluh a v důsledku se tak stává převod trvalým a nepodmíněným. Navrhoval bych jít cestou, kterou se vydala slovenská právní úprava, a sice v tom ohledu, že se převod práva stává nepodmíněným, až po uplynutí 30 dnů. Právní úprava ObčZ obecně vychází z toho, že dlužník je slabší stranou v rámci závazku, i proto by tento krok byl směrem k naplnění této teze. U právní úpravy smluvní pokuty bych viděl nedostatek u spotřebitelských smluv. Soudní judikatura již dovodila, že je nezbytné, aby ujednání o smluvní pokutě v případě spotřebitelských smluv bylo obsaženo na listině, ke které se připojují podpisy. Nicméně k posílení tohoto pravidla bych jej promítl i do zákonné právní úpravy smluvní pokuty.

Závěrem této práce bych uvedl, že byť se právní úprava zdá být v zásadě dostatečná, nikdy nemůže zájmy subjektů závazku zabezpečit stoprocentně. Ke snížení rizika plynoucího ze závazkového právního vztahu doporučuji využít

různých kombinací zajišťovacích a utvrzovacích právních institutů a to s ohledem na konkrétní druh závazku.

Klíčová slova: zajištění závazku, zajištění dluhu, utvrzení dluhu, závazek, jistota, ručení, finanční záruka, zajišťovací převod práva, přistoupení k pohledávce, dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů, zadržovací právo, zástavní právo, podzástavní právo, smluvní pokuta, uznání dluhu, dlužní úpis, směnka vlastní, notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti, pojištění úvěru nebo záruky

9 Resumé

This work deals with the issue of legal regulation of "securing and confirming a debt" from the civil code No. 89/2012 Coll. The aim of this work, in regards to the breadth of the subject, is to offer the reader basic knowledge of the individual institutions used to secure and confirm debts. Additionally, the work aims to inform the reader with necessary information, should he find himself in a position of a debtor or a creditor.

The work begins with a short historical excursion approaching the development of the problematics on our land including a part dedicated to the ancient city-state of Rome, which has influenced our legal culture. The following chapter explains basic concepts for better orientation including commitment, securing and confirming a debt. Following chapters are dedicated to individual legal institutions for securing and confirming debt in regards to the breadth of the work. The last chapter compares the Czech and Slovakian legal regulation of the discussed topic, which is relevant to this work as their legal regulation is based on a regulation that has until recently been valid in the Czech Republic.

Debt securing is a way of protecting the creditors claim, in which the creditor is trying to secure his claim through a guarantee in the form of a third party or property, that is reserved for the mentioned purpose. The creditor satisfies his claims from the collateral facility, should the debtor fail to satisfy the debt in time. Debt confirming, in contrast, does not secure the debt through a guarantee, but as a result, it enhances the legal position of the creditor. In case of a

contractual fine, this is exhibited as a drive for the debtor to satisfy the debt under the threat of additional damage to the property. Additionally, at the debt recognition, a rebuttable presumption of the debt's existence is created at the time of the debts recognition. It is then for the debtor to rebut the existence of said debt in the case of a litigation.

There is a different and preferable method of securing or confirming debt for every life situation. This work is attempting to summarize the advantages and disadvantages of individual legal instruments for securing and confirming debt and in turn, helping to protect the interests of eventual creditors or debtors.

Keywords: securing debt, confirming debt, commitment, contractual fine, accept of debt, liability, financial guarantee, hedging of the right, agreement on wage deductions or other income, lien, right of retention, insurance of receivables, accession to the receivable, own bills of exchange, debenture, notarial registration with permission for direct enforceability.

10 Seznam použitých pramenů

- Literatura
 - *Tintěra, T.: Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-75-5*
 - *Kindl, M.: Zajištění a utvrzení dluhů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-291-5*
 - *Pelikán, M.: Zajištění a utvrzení dluhu v praxi. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017. ISBN 978-7552-192-7*
 - *Tintěra, T.: Smluvní pokuta v ČR a Evropě. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-095-6*
 - *Tintěra, T.: Smluvní pokuta v teorii a praxi. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-27-4*
 - *Lavický, P.; Polišínská, P.: Judikatura k rektifikaci. Zajištění a utvrzení dluhů. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-905-2*

- *Frydek, M.: Kurs římského práva. Ostrava: Key publishing, 2011. ISBN 978-80-7418-119-1*
- *Vojaček, L.; Schelle, K.; Knoll, V.: České právní dějiny. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3*
- *Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4*
- *Kincl, J.; Urfus, V.; Skřejpek, M.: Římské právo 2. vydání. Praha: C. H. Beck 1995. ISBN 80-7179-031-1*
- *Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), 1. vydání, Praha: C. H. Beck 2014. ISBN 978-80-7400-529-9*
- *Spáčil, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§976-1474). Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-499-5*
- *Svejkovský, J., Marek, R. a kol.: Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 9788074005480*
- *Kabelková, Eva, Dejlová, Hana: Nájem a pacht v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck,, 2013. ISBN 978-80-7400-524-4*
- *Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8*
- *Petrov J., Výtisk M., Beran V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1*
- *Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009.*
- *Weinhold, Daniel: Promlčení a prekluze v soukromém právu, 1. vydání, 2015, ISBN 978-80-7400-576-3*
- *Svoboda K., Smolík P., Levý J., Šínová R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-673-9*
- *Vymazal, L.: Zástavní právo v novém občanském zákoníku. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, ISBN 978-80-7478-996-0*

- *Ovečková, O.: Zmluvná pokuta. 2. Vydání. Bratislava: Iura Edition, 2011, ISBN 978-80-8078-386-0*

- Časopisecká literatura
 - *Zvára, Michael: Vzdání se námitky promlčení v novém občanském zákoníku s přihlédnutím k zahraničním právním úpravám, Právní rozhledy 23-24/2014, s. 801 a násl.*
 - *Petr Koblavský, Josef Kříž: Ke vzájemnému poměru mezi spoludlužníky při přistoupení k dluhu, Právní rozhledy 5/2017, s. 179 a násl.*
 - *Renáta Havelková, Tereza Mimrová: Regresní nárok u přistoupení k dluhu, Právní rozhledy 4/2018, s. 142 a násl.*
 - *ELIÁŠ, Karel: Zajišťovací převod práva v osnově nového občanského zákoníku. Bulletin advokacie, 2011, č. 1, str. 72.*
 - *Zajíc, Jaromír: Zadržovací právo k zaknihovaným cenným papírům. Právní rozhledy 19/2015, s. 674*
 - *Klein, Šimon: Zvíře není věc, aneb co přináší § 494 NOZ?, Ad Notam 5/2013, s. 17 a násl.*
 - *Patěk, Daniel: Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty), Právní rozhledy 8/2008, s. 294*
 - *Horák, Pavel: Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva, Právní rozhledy 19/2015, s. 649*
 - *Husseini, Faisal: Uplatnění všeobecných obchodních podmínek ve spotřebitelských smlouvách, Soudní Rozhledy 1/2014 s. 8*
 - *Hulmák, Milan, Bezouška, Petr: Obchodní podmínky, smluvní pokuty a jiná ujednání, Právní rozhledy 1/2018, s. 7*
 - *Brim, Luboš: K procesněprávním účinkům konkludentního uznání dluhu částečným plněním, Právní rozhledy 4/2017, s. 133*

- *Bureš, J.: Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti, Ad Notam 2/2013, s. 29*
- *Smetana, V.: Zástavní právo k pohledávce dle NOZ, Ad notam, 2/2014, s. 23*
- *Nitschneiderová, Z.: Zástavní právo podle nového občanského zákoníku, Ad notam 6/2013 s. 3*
- *Gejdoš, M.; Karfilát, J.: Vznik zajištění dluhů určitého druhu zástavním právem a jejich vymezení, Právní rozhledy 10/2016, s. 352*
- **Internetové články**
 - *Sobek, D.: Nemilá zpráva pro banky: Nový judikát „shodil“ zajištění bankovních záruk, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:http://www.ksb.cz/cs/novinky-publikace/clanky/2768_nemila-zprava-pro-banky-novy-judikat-shodil-zajisteni-bankovnich-zaruk*
 - *Dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<https://www.rb.cz/firmy/financovani/trade-and-export-finance/bankovni-zaruky>*
 - *Pelikán, M.: Smluvní pokuta, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<http://www.bulletin-advokacie.cz/smluvni-pokuta>*
 - *K rozdílu mezi dílčím a částečným plněním závazků podle obč. Zákoníku, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<http://www.msblegal.cz/pravni-aktuality/k-rozdilum-mez-i-dilcim-a-castecnym-plnenim-zavazku-podle-obch-zakoniku.html>*
 - *Šperková, K.: Uznání dluhu v nové právní úpravě, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<https://www.epravo.cz/top/clanky/uznani-dluhu-v-nove-pravni-uprave-97115.html>*

- *Směnka vlastní a směnka cizí, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<https://www.epravo.cz/top/clanky/smenka-vlastni-a-smenka-cizi-11407.html>*
- *Ivanová, V.; Zejda, D.: Notářské zápisy s doložkou přímé vykonatelnosti, dostupné online z [poslední návštěva 18.3. 2018]:<https://www.epravo.cz/top/clanky/notarske-zapisy-s-dolozkou-prime-vykonatelnosti-89729.html>*
- **Judikatura**
 - *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2016, sp. zn. 20 Cdo 2372/2016*
 - *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3088/2008*
 - *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2017 sp. zn. 29 Cdo 4746/2015*
 - *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1685/2014*
 - *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.4. 2012 sp. zn. 33 Cdo 2632/2010*
 - *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.4. 2010 sp. zn. 33 Cdo 3050/2008*
 - *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.4. 2002 sp. zn. 33 Cdo 1171/2000*
 - *Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 13/2010, C 9209. Uznání dluhu a jeho procesní důsledky*
 - *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2014, sp. zn. 23 Cdo 405/2013*
 - *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května sp. zn. Cdo 3326/2007*

- *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. července 2004, sp. zn. 20 Cdo 928/2003*
- *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22.4. 2008 sp. zn.29 Odo 661/2006*
- Právní předpisy
 - *Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. ve znění účinném od 1.1. 2014 (v textu jako ObčZ)*
 - *Důvodová zpráva k ObčZ*
 - *Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb.*
 - *Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.*
 - *Zákoník práce č. 262/2006 Sb. ve znění účinném od 1.1. 2012 (v textu jako ZP)*
 - *Zákon o bankách č. 21/1992 Sb. ve znění účinném od 13.1. 2018*
 - *Notářský řád č. 358/1992 Sb. ve znění účinném od 1.1. 2014*
 - *Zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb. ve znění účinném od 1.1. 2014*
 - *Zákon o zadávání veřejných zakázek č. 134/2016 Sb. ve znění účinném od 1.1. 2018*
 - *Zákona o katastru nemovitostí č. 256/2013 Sb. ve znění účinném od 1.1. 2018*
 - *Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb. ve znění účinném od 1.1 2014*
 - *Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992 (v textu jako ObčZ64)*
 - *Obchodný zákonník č. 513/1993 Zb. ve znění účinném od 1.1. 1992 (v textu jako ObchZ)*